

Leerjaar
6

©

LEZEN

doet je goed

Leesboek voor niveau 6A

Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, 2023

Colofon

Dit boek is door Ismene Krishnadath samengesteld in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur.

De teksten 12 en 20 zijn bewerkte teksten uit de methode Van hier en daar en overal.

Tekst 1 en 24 zijn volksverhalen, bewerkt door Ismene Krishnadath

Tekst 2, 11, 18, 26 en 30 zijn geschreven door Hilli Arduin.

Tekst 3, 4 en 5 zijn geschreven door Georgetine Nremoredjo.

Tekst 6 en 7 zijn geschreven door Bish Ganga.

Tekst 8 is geschreven door Gerardus Maynard.

Tekst 9 en 16 zijn geschreven door Ruth del Prado.

Tekst 10 is geschreven door Walther Donner.

Tekst 13 is geschreven door Sylvia Gooswit.

Tekst 14, 27 en 29 zijn geschreven door Ismene Krishnadath.

Tekst 15 komt uit de liedbundel Hoezee voor Suriname, de tekstschrijver is anoniem.

Tekst 17, 21 en 22 zijn geschreven door Effendi Ketwaru.

Tekst 19 is een volksverhaal, bewerkt door Simone Blitin.

Tekst 23 is geschreven door Thanya Fonkel.

Tekst 25 is geschreven door Jill Boston.

Tekst 28 is geschreven door Cynthia McLeod.

.

Het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur heeft het recht alle teksten in dit leesboek te gebruiken voor de leesmethoden die zij nu en in de toekomst wenst te ontwikkelen ten behoeve van het onderwijs in Suriname. Dit recht geldt zowel voor de papieren als de digitale versies van de leesmethoden.

INHOUD

1.	Hoe cassave is ontstaan	4
2.	Twee vrienden	8
3.	De eenzame immigrant	12
4.	De gevluchte contractant	16
5.	Rust en Werk	18
6.	De Volharding	22
7.	De armband	26
8.	Het kind in me	30
9.	De boom van Halikibe	32
10.	Knikkeren	36
11.	Oma Irma	40
12.	Paranaware	42
13.	Meneer Akapella	46
14.	De zingende vrouwen	50
15.	Schoon Suriname	54
16.	Een gevaarlijke spijker	56
17.	Birbal en de barbier	60
18.	Dansen	64
19.	De drie gouden haren van de reus	66
20.	Strijd om een schaduw	70
21.	Rani en de slangenkoning	74
22.	Heksenliedjes	78
23.	De schatten van Bunu en Seeka	80
24.	Een moeilijke rekensom	84
25.	De turnwedstrijd	88
26.	Haren kammen	92
27.	Een zwaar jaar	94
28.	Geen kwik in het bos	98
29.	De jungledroom van Janice	102
30.	Niemandslaan	106

Een heel groot deel van Zuid-Amerika is bedekt met oerwoud. Je zou denken dat het oerwoud alleen uit bomen bestaat, maar dat is niet waar. Er wonen mensen en dieren, en er groeien allerlei soort planten. Dat is al heel, heel lang zo. En ooit is er een tijd geweest, dat de mensen de planten en de dieren konden verstaan.

In die tijd was er een groepje mensen, dat samenleefde als een grote familie. Ze woonden niet op een vaste plek, maar bouwden hun eenvoudige hutjes nu eens hier, dan weer daar. Het was een groep nomadische Inheemsen. Ze bleven wel altijd in de buurt van de brede, machtige rivier die door het oerwoud stroomde. Nog steeds kennen we deze rivier, die we nu de Amazone noemen. De mensen hielden van de rivier, want ze konden erin baden en zwemmen. Ze konden varen en de rivier gaf hen vis. De nomaden hadden geen kostgrondjes. Ze aten vis en plukten fruit van de bomen. Als ze vlees wilden, gingen ze op jacht. Daarnaast hadden ze genoeg tijd om zich mooi te maken, te zingen, te dansen en mooie voorwerpen te maken. Zo leefden ze heel tevreden in het oerwoud.

Op een morgen gebeurde er iets bijzonders. Alsof ze uit de hemel gevallen was, stond er plotseling een onbekend meisje op de plek, waar ze een paar dagen terug hun kamp hadden opgezet. Ze had een huid, zo wit als de maan. Haar lange haren hadden een donkerbruine kleur, anders dan dat van de Inheemsen. Hun haren waren zwart als de nacht. "Waar kom je vandaan?", vroegen ze aan het meisje.

"Uit moeder Aarde", zei het meisje.

Meer vertelde ze niet. Sommigen dachten dat ze een geest was. Anderen vertelden dat ze de dochter van de maan was. De sjamaan van de groep dacht dat ze een kleine bosgodin was. Wie ze ook mocht zijn, omdat het gevaarlijk kon zijn voor zo'n klein meisje in het bos, wilden ze haar niet wegsturen. Het meisje was bescheiden en behulpzaam en na een tijdje beschouwden de Inheemsen haar als één van hen. Ze noemden haar Mani.

Mani groeide snel. Het was wel ongewoon dat ze nooit een stukje fruit nam. Ze at ook niets van de buit waarmee de jagers thuiskwamen. Als de jagers geen geluk hadden en er niets te eten was, ging Mani het bos in. Ze kwam dan terug met platte, ronde broodjes. Niemand wist waarvan ze gemaakt waren, maar ze smaakten uitstekend. Op zulke dagen was de glans op Mani's witte huid verdwenen. Ze had wallen onder haar ogen en haar gezicht was ingevallen. Soms gingen de jagers dagen achter elkaar het bos in. Dan zorgde Mani voor de achtergebleven vrouwen, kinderen en oudjes. Ze konden hun buiken

vullen met haar platte broden. Het was zwaar voor Mani. Soms wankelde ze van zwakte.

Op een dag gebeurde er een ramp. Een vreselijke aardbeving vernielde het land. De bodem trilde en beefde. De reusachtige bomen van het oerwoud knapten als luciferstokjes. De dieren vluchtten verschrikt in alle richtingen.

De nomaden lagen doodsbang op de grond onder hun afdakjes. De eerste beving duurde niet lang, maar was verschrikkelijk. Net toen de Inheemsen dachten dat ze op konden staan, volgde er weer een schok. Gelukkig was deze niet zo heftig. Pas na een paar dagen werd de aarde weer helemaal rustig. Wonder boven wonder was niemand van hun groep onder een boom terechtgekomen. De grote scheuren in de aarde, die andere mensen en dieren hadden verzwolgen, waren verderop in het woud.

De nomaden hadden dagen niet gegeten. Toch durfde niemand nog op jacht te gaan. Dag na dag stilde Mani de hongerigen met haar broodjes. Maar dag na dag werd ze ook magerder. Een maand lang, steeds als het avond geworden was, verdeelde ze haar broden. Terwijl ze wankelend op haar benen stond, keek ze toe, hoe de Inheemsen ze opaten.

“Ik weet niet, hoe lang ik jullie nog ga kunnen voeden. De grond beeft niet meer. Het is tijd dat de mannen weer op jacht gaan”, zei Mani op een avond.

Vermoeid ging ze in haar hangmat liggen. Stilletjes gingen de mensen weg. Ze hadden gezien hoe zwak Mani was geworden.

De hele nacht bad de sjamaan om een goede jacht. Al vroeg in de ochtend gingen de jagers op pad. Ze bleven de hele dag weg. Toen ze laat in de middag terugkwamen, bleek dat ze niets hadden kunnen vangen. Het was alsof het bos leeg was. Er hingen zelfs geen vruchten aan de bomen. Ze zouden weer de broden van Mani moeten eten.

Maar Mani kwam niet. Ze gingen kijken onder haar afdakje. Dat had ze opgezet aan de rand van hun kamp. De hangmat hing er nog, maar die was leeg. Ze maakten toortsen en liepen om het kamp. Ze riepen haar. Mani bleef verdwenen. De mannen gingen iets verder weg van het kamp. Ze bleven haar tot laat in de avond roepen en zoeken. Nergens konden ze Mani vinden.

Terneergeslagen ging iedereen slapen. Ze waren vastbesloten de volgende dag verder te zoeken. Maar de volgende ochtend zagen ze dat haar hangmat was verdwenen. Er groeide een onbekende plant. Zijn brede, vingerachtige bladeren reikten tot aan het rieten dakje.

“Mani is weggegaan en haar ziel is veranderd”, zei de sjamaan. “Laten we haar als dank een plengoffer geven.”

De vrouwen gingen met hun kalebassen naar de rivier om water te halen. Plechtig begoot de sjamaan als eerste de plant. Toen alle mensen de plant hadden natgemaakt, ging langzaam de bodem open. Vol verbazing zagen de mensen dikke, lange wortelknollen.

De sjamaan zei: “Mani is van ons weggegaan. Maar ze wil niet dat we hongerlijden. Ze heeft deze plant voor ons achtergelaten. Uit de wortels kunnen we het meel maken, waarmee ze haar broden bakte.”

De Inheemsen groeven de knollen uit. Toen ze die schilden, merkten ze dat het binnenste deel dezelfde kleur had als Mani. Toen realiseerden ze zich dat ook de broodjes van Mani dezelfde kleur hadden. Later ontdekten ze dat ze de stelen van de plant gewoon in de grond konden steken. Dan groeide er een nieuwe plant. In hun taal noemden ze de plant ‘maniok’. Wij kennen de plant als cassave. Sinds die tijd, tot de dag van vandaag, is maniok het belangrijkste voedsel van Inheemsen van de Amazone.

Yaba drukte haar baby zachtjes tegen zich aan. Ze nam zijn vingertjes in haar ruwe handen. Het zware werk op de suikerplantage La Liberté, had haar handen ruw gemaakt en haar lichaam toegetakeld.

Maar vandaag dacht Yaba niet aan het zware werk. Nu hield zij haar pasgeboren zoon in haar armen. Zij keek naar zijn prachtige bruine ogen, de zwarte krulletjes en zijn mooie, volle lippen. Hij leek op Kwassi, zijn vader.

Toen Kwassi 's avonds thuiskwam van het werken op het veld, nam hij zijn zoon mee naar buiten.

“Mijn zoon Boni kijk, dit is de wereld. Het is geen leuke wereld. Je bent geboren in een wereld van slavernij. Je moeder en ik zijn tot slaaf gemaakt. Jij bent nu ook een slaaf. Maar Boni mijn zoon, ik weet dat er een tijd zal komen dat jij een vrije man zal zijn”, zei hij.

Mevrouw Marietje Schaaik, streek met haar hand over haar ronde buik. Ze voelde haar kindje schoppen. Ze keek naar haar mooie, zachte handen. Haar man zat rustig in zijn schommelstoel zijn pijp te roken.

“Theodoor, ik wil nu echt weg van deze plantage,” zei ze geërgerd.

“Ik wil niet dat de baby op de plantage geboren wordt. Ik wil naar Paramaribo. Daar zijn er goede dokters.”

Theodoor ergerde zich aan het geklaag van zijn vrouw. Om van haar gezeur af te zijn, bracht hij haar naar Paramaribo. Mevrouw Schaaik was gelukkig in de stad. 's Middags ging zij op visite bij haar vriendinnen. Dan deed ze een mooie jurk aan, zette een bijpassende hoed op en versierde haar hals met gouden kettingen.

Na een maand werd Rogier geboren. Rogier was een flinke drinker. Zijn moeder had niet genoeg moedermelk. Ze liet Yaba halen van de plantage om Rogier te voeden met haar moedermelk. De melk die eigenlijk voor haar eigen kindje, Boni, was bestemd. Gelukkig mocht Boni ook mee naar de stad. Maar Kwassi, haar man, mocht niet mee. Hij moest achterblijven op de plantage.

Yaba voedde en verzorgde beide jongens. Het waren net broertjes, een

witte en een zwarte. De jongens groeiden flink en waren bijna altijd samen. Toen ze begonnen te praten, leerde Rogier Sranan van Boni. En Boni leerde Nederlands van Rogier.

Terwijl Yaba voor Rogier zorgde, kon mevrouw Schaaik met een gerust hart naar alle feestjes gaan. Meneer Schaaik kwam vier keer per jaar, een maandlang, naar Paramaribo. Kwassi mocht nooit naar de stad; hij zag zijn zoon nooit. Boni kende zijn vader niet.

De jongens werden ouder. Toen Rogier zes werd en hij lessen moest

volgen, zei mevrouw Schaaik dat Rogier niet meer met Boni mocht spelen, want Boni was een slaaf en hij was zijn baas. Toch bleven de jongens stiekem met elkaar spelen. Rogier sloop naar de prasôso van Boni en zijn moeder als zijn moeder uitging. Ze bedachten samen een geheim teken. Ze staken hun wijsvinger van de rechterhand omhoog en bogen het bovenste vingerkootje omlaag. Daarna legden zij hun nagels tegen elkaar en fluisterden: "Voor altijd vrienden."

Op een middag zaten de jongens onder een manjaboom manja's te eten, toen ze mensen op straat hoorden gillen. Ze roken ook sterke brandlucht.

"Kon go luku!", riep Rogier.

Terwijl zij naar de brand holden, zagen ze vrouw Wiesje, de wasvrouw.

"Mi gado, foto e bron! Den oso na Heiligenweg e bron!", riep ze. Een paar zwarte mannen liepen juichend langs.

"De slavernij is afgelopen. De Heiligenweg staat al in brand. Wij worden vrije mensen."

Boni en Rogier konden nog net opzij springen voor soldaten op paarden op weg naar de brand. Drie blanke mannen liepen gehaast voorbij.

Rogier kende hen. Het waren vrienden van zijn vader.

Rogier fluisterde: "Boni, laten we teruggaan."

Net toen de jongens zich omdraaiden om terug te lopen, kwamen twee zwarte mannen op hen af. Rogier bleef verstijfd van schrik staan.

"Doorlopen", siste Boni.

Een van de mannen keek naar Rogier met een blik vol haat. Hij pakte hem ruw vast en schreeuwde: "Jij gaat mee."

"Rogier is mijn vriend. Jullie mogen hem niet meenemen", protesteerde Boni.

De andere man gaf Boni een duw, waardoor hij met een smak op de grond viel.

"Boy, bemoei je er niet mee. Jouw vader is een slaaf op de plantage van zijn vader en jouw moeder werkt als huisslavin in het grote huis in de Zwartenhovenbrugstraat. Keihard werken je ouders elke dag."

"Gratis, om zijn vader rijk te maken!", schreeuwde de ander.

"Boy, dribbi, ga opzij."

De twee mannen sleurden Rogier mee.

“Ik wil niet!”, schreeuwde Rogier. “Boni, help me dan!”

Boni liep achter de mannen en riep: “Laat hem los. Hij is mijn vriend.”

Hij probeerde Rogier weg te trekken.

“We nemen jou ook mee”, zei één van de mannen boos.

Boni beet met volle kracht in zijn vingers.

De man greep hem beet en snauwde woedend: “Ik zal je leren om meer van witte mensen te houden dan van je eigen soort.”

Hij gaf Boni een klap op zijn mond.

“Au”, schreeuwde Boni.

Met zijn tong proefde hij het bloed dat uit zijn lippen druppelde. De

mannen sleurden de jongens met zich mee naar een bouwvallige

wasôso achter op een erf. Ze sloten de jongens op in het washok.

Toen het stil was, begonnen Boni en Rogier te roepen: “Help, is daar iemand!”

Ze bonsden met hun vuisten tegen de deur. Maar het bleef stil. Ze probeerden de deur open te duwen, maar die was goed afgegrendeld.

Na een hele tijd zagen ze door de openingen van het washok dat het donker begon te worden.

Net toen ze dachten dat ze de nacht in het hok zouden moeten doorbrengen, werd de deur opengetrokken. Een vrouw met een doek om haar lijf, keek hen geschrokken aan.

Boni en Rogier glipten langs haar heen en maakten zich zo snel mogelijk uit de voeten. Pas toen ze weer op hun eigen erf terug waren, stopten ze. Ze keken elkaar opgelucht aan. Toch voelden ze ook dat er vandaag iets bijzonders was gebeurd. Er hing nog steeds een brandlucht boven de stad. Misschien was deze dag wel het einde van hun vriendschap. Ze wisten niet wat ze tegen elkaar moesten zeggen. Toen staken ze tegelijk de wijsvinger van hun rechterhand omhoog, bogen het bovenste vingerkootje en legden hun nagels tegen elkaar en fluisterden: “Voor altijd vrienden.”

Rogier rende naar voren naar het grote huis. Boni rende naar achteren naar de prasôso. Voor ze naar binnen gingen, keerden ze zich nog eens om. Ze zwaaiden naar elkaar met hun gebogen wijsvingers.

Amin was naar Suriname gekomen, in de hoop er goed te verdienen. De ronselaar die hem had aangeworven als contractarbeider had zelfs beloofd dat hij er rijk zou worden. Hij kon niet begrijpen hoe hij zich zo voor de gek had laten houden. De man was zeker een kwade magiër, die hem betoverd had. Hij had zijn hoofd op hol gebracht met zijn mooie praatjes. Hij had niet eens afscheid genomen van zijn familie. Ook niet van zijn geliefde Toemina, met wie hij wilde trouwen.

De reis was verschrikkelijk. Ze gingen over oceanen in een volgeladen schip. Ze konden niet wennen aan het vreemde voedsel, dat ze aan boord kregen. De scheepskooien waren vies en benauwd. Velen overleefden de tocht niet. Net voor de kust van Suriname werd de boel een beetje opgeschoond. Ze kregen ook wat beter te eten. Daar knapten de overgeblevenen een beetje van op.

Toen ze de groene kust zagen, kregen ze weer hoop. Was dat het land waar de mannen en vrouwen met dikke, gouden sieraden rondliepen? Misschien lag daar toch hun geluk?

Aan hun illusie kwam snel een eind. Op de plantage moesten ze keihard in de felle zon op het veld werken. Oude slavenhutten werden hun onderdak. Amin moest zijn slaapvertrek delen met vijftien andere mannen. Suriname was niet wat de contractarbeiders ervan hadden verwacht.

Elk weekend ontving Amin zijn loon. Hij bracht het regelrecht naar de dobbeltafel. Hij kocht een lot in de hoop de jackpot van die avond te winnen. Daarna speelde hij cékre cékre. Dobbelen was zijn enige mogelijkheid om genoeg geld te krijgen voor de reis terug naar Indonesië. Maar die hoop vervloog elke keer als hij platzak in de nacht terug strompelde naar de arbeidersbarakken.

Amin plofte neer op het houten bed met rieten onderlegger. Hij werd opgeschrikt door de druppels uit het dak, die rechtstreeks op hem vielen. Het dak lekte. Hij schoof zijn bed een beetje opzij en keek naar boven. Het getik van de druppels op de vloer hield hem uit zijn slaap.

Hij verlangde naar Toemina. Sommige arbeiders hadden een vrouw. Hij was alleen. Hij voelde zich vaak eenzaam. Na het werk op het veld was er 's avonds niet veel te doen. Om de tijd te doden speelden de mannen 's avonds en door de week domino. In het weekend, als ze hadden ontvangen, dobbelden ze.

Amin stond op. De eerste zonnestralen schenen door het bevlekte raam de kamer binnen. Gelukkig hoefde hij vandaag niet naar het veld. Het was een rustdag, zondag. Hij ging naar buiten om water te putten om te baden. De washokken stonden op een afstandje van de barak. Daar waren ook de plees. Nadat hij gebaad was, zette hij een klein potje met rijst aan de kook op een driepoot. Hij ging naar achteren en plukte verse bitawiwiriblaadjes van de struik. Net voordat de rijst gaar was, scheurde hij de bitawiwiriblaadjes in kleine stukken en zette die in de pot. In een potje bij het raam had hij nog wat gebakken pinda's. Dat zou hij later samen eten met zijn bitawiwiririjst. Zijn lunch voor die dag was

geregeld. De meeste Javaanse immigranten aten op zo een manier. Zij aten wat zij achter hun kamer verbouwden. Vaak ruilden ze onderling verschillende groenten.

In een andere barak woonden echtparen en gezinnen. De vrouwen daar waren druk bezig met hun vuile was. Amin had geen vrouw. Hij moest zelf koken en zijn vuile was doen. De vrouwen babbelden druk met elkaar. Veel privacy had je niet. Iedereen wist alles van elkaar. Dat was het leven eenmaal op een plantage.

Voor Amin maakte het helemaal niks uit. Hij had maar één doel voor ogen. Hij wilde terug naar Java, naar zijn geboorteplaats, zijn familie en Toemina, zijn grote liefde. De gedachte aan haar alleen al, bracht een glimlach op zijn gezicht. Maar zijn droom werd steeds hopelozener. Hij had geen cent gespaard. Zijn hele loon ging op aan de dobbeltafel. Het ergste was dat hij zijn recht op terugkeer na afloop van zijn contract was kwijtgeraakt.

Amin deelde het slaapvertrek met vijftien andere arbeiders. 's Morgens werden ze gewekt door de blanke opzichters. Die hielden alles streng onder controle.

Op een dag was Amin zo moe van het suikerriet kappen, dat hij in een onbewaakt ogenblik naar de barak terug was gegaan. Hij was door het raam geklommen en had de deur van binnen dichtgedaan. Toen was hij gaan liggen slapen op één van de houten banken tegen de wand. De opzichter was woedend toen hij hem ontdekte. Hij had hem geslagen. Amin had zich verweerd. De opzichter had een schop in zijn buik gekregen en een trap op zijn rug. De helpers van de opzichter waren later gekomen om hem op te halen. Hij werd vastgebonden en opgesloten. Later moest hij voor de politierechter verschijnen. Die had hem veroordeeld tot een week dwangarbeid en hij had het recht op terugkeer verloren. Als hij terug wilde naar Java, zou hij zelf voor zijn passage moeten betalen.

Amin wilde niet langer op de plantage blijven. Sinds een paar weken kroop hij 's nachts naar buiten, de velden in, tot bij het grote bos. Hij liep door het bos, om zich op de paden te oriënteren. Elke keer bewandelde hij een ander pad. Dan keerde hij weer terug naar zijn

kamer. Hij wachtte de juiste tijd af om te vluchten. Hij zou alleen gaan. Met anderen werd het risico alleen maar groter.

Op een zaterdagavond was het zover. Hij pakte zijn schamele bezittingen en kroop door het raam. Hij liep de hele nacht door en ook de volgende dag nam hij nauwelijks rust. Hij kwam helemaal terecht in Saramacca. Daar zag hij een hindostaans echtpaar op het land werken. Hij vroeg hen om water en bood aan te helpen op het land. Het echtpaar had medelijden met hem. De man nodigde hem uit in het huis en de vrouw gaf hem een bord eten. Toen ze zijn verhaal hoorden, boden ze hem onderdak aan. Hij hielp ze op het land.

Na een tijdje mocht hij zelf een stukje bos open kappen en zijn eigen huisje bouwen. Hij begon zijn eigen groenten te planten. Die bracht hij naar de markt. Het lukte hem beetje bij beetje te sparen tot hij genoeg had voor de passage naar huis. Maar toen hij ging informeren wanneer de boten zouden vertrekken, hoorde hij dat er geen boten meer gingen. De koloniale overheid had maar twee boten ingezet voor de terugreis. Die waren overvol weggegaan. Amin heeft zijn Toemina nooit meer teruggezien.

Sluipwegen heeft hij bewandeld,
in de stilte van de nacht,
in alle eenzaamheid.

's Nachts koude druppels trotserend,
en overdag de brandende zon,
op zoek naar een toekomst.

Zijn lot is nog omringd door ellende;
hij is onzeker en vertwijfeld.
Is er morgen misschien nog hoop?

ant

De tweede pauze was net voorbij. De leerlingen van de Openbare School Sidoredjo stonden netjes achter elkaar in de rij. De jongens aan de linkerkant en de meisjes aan de rechterkant. Ze stonden te wachten op de tweede schel om hun klas binnen te gaan. De zon scheen fel, maar de wind zorgde voor wat verkoeling. Sommige kinderen waren nog bezig van hun laatste ijsje te genieten. Anderen aten hun bananenchips met sambal ketjap snel op.

Juf Simone liet de kinderen hun geschiedenispullen op tafel zetten, want het was geschiedenislesuur. Juf Simone begon met haar les en vertelde de kinderen over het plantageleven in Suriname. Tijdens de koloniale periode bracht de Nederlandse overheid immigranten naar Suriname om te werken op de plantages. Eerst kwam er een kleine groep Chinezen. Daarna volgde een grote groep Hindostanen en als laatst kwamen de Javanen, ook een grote groep.

Een van de plantages waar de immigranten naartoe werden gestuurd, was Rust en Werk, aan de Commewijnerivier.

“Wie is er ooit naar plantage Rust en Werk geweest?”, vroeg juf Simone.

De kinderen keken rond in de klas. Commewijne vonden ze ver van hun eigen district Saramacca, waar ze woonden en waar de school stond. Toch stak een leerling haar vinger op. Het was Lisa.

“Mijn oma woont op Rust en Werk”, vertelde ze. “Elke vakantie ga ik er met de boot naartoe.”

“Dat klopt”, zei Juf Simone. “Als je naar Rust en Werk wil, moet je met de boot gaan. En....., ik heb een grote verrassing voor jullie. Jullie weten toch dat we elk jaar op schoolreis gaan. Waar denken jullie dat we dit jaar naar toe gaan?”

“Rust en Werk!”, riep Armadi luid.

“Helemaal goed geraden”, lachte de juf.

“Plantage Rust en Werk ligt aan de rechteroever van de Commewijnerivier. Er wonen nog een paar Hindostaanse en Javaanse gezinnen op de plantage. Maar zodra de jongeren naar de middelbare

school gaan, verruilen zij het plantageleven voor het stadsleven. Alleen de ouderen blijven over.”

Juf vertelde dat er vroeger koffie, cacao en suiker werd verbouwd op de plantage. Dat werd niet meer gedaan. Er was vee op de plantage, koeien, en de eigenaar had visvijvers waarin hij garnalen kweekte. De garnalen waren voor de export bestemd.

“En toeristen kunnen de plantage ook bezoeken”, vertelde juf Simone enthousiast. “Er worden rondleidingen gegeven. Over twee weken krijgen wij ook een rondleiding, als we ernaartoe gaan.”

Op de dag van het uitstapje bracht iedereen een extra fles water en een pet mee. De leerlingen stapten enthousiast in de bus, die hen naar Baka Sroisi in Commewijne zou brengen, waar ze de boot moesten nemen. Het was een eind rijden, maar iedereen had pret. In de bus werd er gezongen en geklapt. Bij aankomst op Baka Sroisi werd er een

kwartiertje uitgetrokken om een bol te eten en wat te drinken. Daarna moest iedereen een zwemvest omdoen. Zonder zwemvest mocht je niet in de boot.

Er was muziek op de boot. Vanuit kleine boxen schalden populaire liedjes over het water. De leerlingen begonnen mee te zingen en te klappen. De boot passeerde enkele vissersboten en de leerlingen zwaaiden naar hun bemanning. De wind woei hard, en de vissersboten maakten grote golven op de rivier toen ze langsgingen. De boot met de leerlingen ging omhoog en weer omlaag en sommige leerlingen die aan de rand zaten, kregen een plens water over zich. Maar dat mocht de pret niet drukken. In de zon waren ze zo weer droog.

Na een kwartiertje varen, kwam Rust en Werk in zicht. Bij de aanmeersteiger sprongen de leerlingen weer één voor één uit de boot. Juf Simone bedankte de bootsman en stapte ook uit de boot.

Zij liep regelrecht naar meneer Armand, de baas van de plantage, die op hen zat te wachten met zijn toeristencaravan. Alle kinderen gaven hem netjes een hand. Hij heette iedereen hartelijk welkom op Rust en Werk.

De caravan was een soort huifkar, die getrokken werd door een tractor. De kinderen mochten in de huifkar gaan zitten. Meneer Armand bestuurde de tractor. Ze reden over een zandweg, eerst langs het dorp en toen naar de boerderij. De plantagebewoners keken op en groetten vrolijk bij het horen van meneer Armands toeter. De kinderen wuifden terug. Bij het binnentreden van de boerderij werden zij begroet door het geloei van de koeien.

Bij de boerderij mocht iedereen uitstappen. De tour ging lopend verder. Meneer Armand liet ze enkele monumentale grafstenen zien. De graven waren van twee dochters van Wigbold Crommelin, die in de 18e eeuw gouverneur-generaal van Suriname was. Hij had de plantage laten aanleggen. De leerlingen mochten blom over de grafstenen gooien, om zo de namen duidelijker te maken. Meneer Armand bracht ze ook naar de enorme, ronde kappa's.

De leerlingen hadden al eerder kappa's gezien. In de buurt van hun school, op het monumentenplein in Groningen, stond er een monument met zo'n kappa, ter herinnering aan de afschaffing van de slavernij.

“Daar kookten ze vroeger suikerrietsap in”, zei meneer Armand. De leerlingen waren er stil van. De kapa was enorm groot. Hoe zouden ze dat hebben gedaan? Er moest wel een verschrikkelijk groot vuur onder hebben gebrand. En hoe zouden de tot slaafgemaakten in de ketel hebben geroerd?

Lisa dacht dat ze misschien op een trap hadden gestaan.

Meneer Armand ging verder. De grote bakstenen sluizen moesten de leerlingen ook zien. Sluizen waren heel belangrijk op de plantages. De irrigatiekanalen mochten niet te veel en niet te weinig water hebben. Het was een heel zonnige dag geworden en na de sluizen was het tijd voor een traktatie. De leerlingen kregen vers gekapte kokosnoten, die de meesten in één teug leegdronken. Ze gingen eten in de schaduw op een terrasje bij de boerderij. Na het eten kregen ze een ijsje. De leerlingen mochten nog een half uurtje rondwandelen. Lisa bracht een bliksembezoek aan haar oma Toem. Oma Toem omhelsde Lisa uitbundig en de klasgenoten werden getrakteerd op versgebakken pèyèk.

Toen was het tijd om te vertrekken. Juf Simone en de leerlingen bedankten meneer Armand heel hartelijk. Ze deden hun zwemvesten weer om en stapten in de gereedstaande boot. Bij Baka Sroisi stond de buschauffeur al te wachten. Hij bracht hen weer veilig terug naar school.

“Je moet de groeten hebben van oma Toem”, zei Lisa tegen haar moeder, die haar was komen ophalen. “Nu hebben de kinderen van mijn klas ook gezien waar ze woont. Iedereen vond het uitstapje leuk.”

Ik ben geboren in het plaatsje De Volharding aan de rechteroever van de Saramaccarivier. Het ligt tussen de Saramaccabrug aan het einde van het Garnizoenspad en de monding van de rivier. Op mijn geboortepapieren komt die plaatsnaam echter niet voor. Er staat op ze aangegeven dat ik geboren ben in het district Saramacca.

Toch ken ik de naam 'De Volharding' al sinds mijn kindertijd. Het is echt de plaats waar ik ben geboren en opgegroeid. Toen ik op de basisschool lezen had geleerd, las ik alles wat er op mijn pad kwam. Dus ook naamborden die ik hier en daar ontwaarde. Waar wij woonden, waren er niet veel van. Maar bij de winkel hing er aan de kant van de rivier een klein, onopvallend, verveloos bordje. Daarop was in bruine verf 'De Volharding' geschreven. Ik zag het bordje bijna iedere dag.

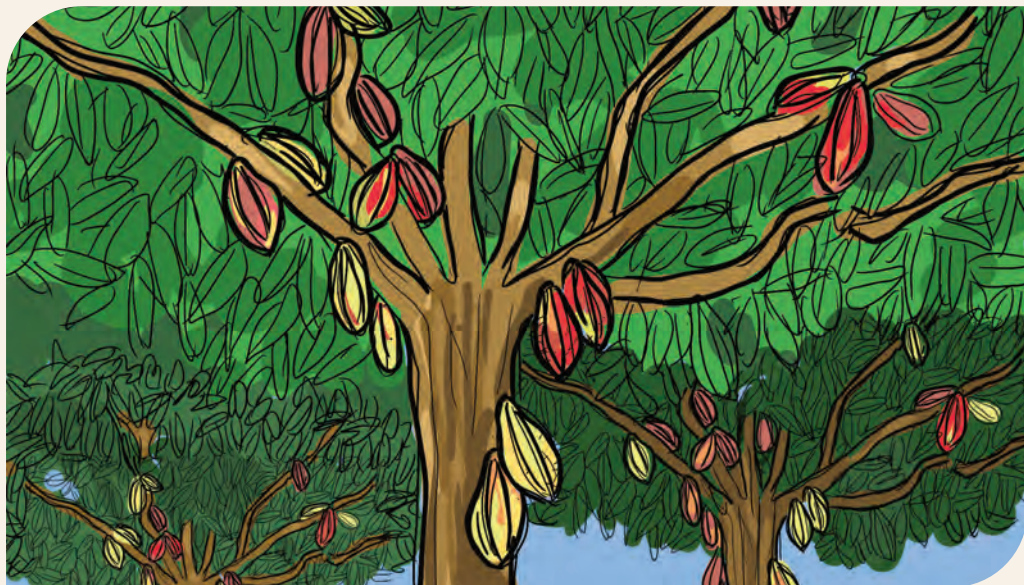
Het bordje leek niet op een officieel naambord. Die waren wit met zwarte letters. Waarschijnlijk had de winkelier het bordje geplaatst. Zijn winkel was een belangrijk trefpunt van ons dorp. Iedereen haalde daar zijn boodschappen. De mannen uit het dorp kwamen er van tijd tot tijd bijeen om een glaasje te drinken. Mij gaf het naambord in ieder geval een goed gevoel. De naam van mijn woonplaats stond erop.

Toch moet die naam ook bij officiële instanties bekend zijn geweest.

Heel vroeger was er een rivierdienstlijn van Beneden-Saramacca.

Dat was een post- en vervoersdienst per boot die door de koloniale overheid van Suriname werd onderhouden. De boot vertrok uit Paramaribo en de eindhalte was het plaatsje Carel François. Niet lang geleden heb ik een boekje gevonden, waarin de passagetarieven stonden. Op de lijst werden de aanlegplaatsen genoemd waar een stop werd gemaakt. 'De Volharding' en 'Broederschap' waren twee opeenvolgende aanlegplaatsen.

De plaatsnaam is afkomstig van de plantage De Volharding. Waar wij woonden was vroeger plantagegrond. Suriname was tijdens de slaventijd bekend om de honderden landbouwplantages. Nadat de slavernij was afgeschaft, nam het aantal plantages snel af. Toen ik kind was, waren er in Suriname nog maar een paar plantages over. Ook

plantage 'De Volharding' was er niet meer. De grond was van kleine landbouwers, zoals mijn vader.

Op de vroegere plantage werd cacao en koffie verbouwd. Op onze percelen stonden daadwerkelijk nog een aantal cacaobomen en koffiestruiken. Elk jaar oogstten we cacaobonen. De oogst werd wel steeds kleiner. Als cacaobomen ouder worden, geven ze steeds minder vruchten.

Met de koffiestruiken was het nog slechter gesteld. Het kleine aantal dat nog over was, droeg wel vruchten. Maar het leverde zo weinig op, dat het niet de moeite was ze te oogsten.

Als kind heb ik een aantal keren koffiebonen geproefd. Ik vond ze niet lekker. Het is een heel verschil met de bonen van rijpe cacaovruchten. Die zijn heerlijk om op te zuigen. De smaak heeft iets weg van de rambutan.

Omdat ze zo glad zijn, kunnen cacaobonen bij het zuigen weleens

door de keel schieten. Dat gebeurde vooral bij kinderen. De ouderen maakten ons bang. Ze verboden ons om op bonen te zuigen. Ze probeerden ons wijs te maken dat de cacaobonen in onze buik zouden uitgroeien tot heuse bomen. De takken zouden uit onze mond, oren en neus groeien. Hun afschrikwekkende verhaal hield ons niet van de bonen af. Toch had het wel effect. Wij zogen voorzichtiger. Desondanks konden we niet voorkomen dat er zo af en toe een paar bonen naar binnen glipten. Dat was niet echt een probleem. Met de ontlasting verlieten ze gewoon het lichaam weer.

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was de rechteroever van de Saramaccarivier over de hele lengte bewoond. Je vond er bijvoorbeeld de plaatsen Monkshoop, De Eendracht, Sara Maria, De Volharding, Broederschap, La Prevoyence, Dankbaarheid, Bombay, Huwelijkszorg en Hildesheim. De huizen waren bijna allemaal met het gezicht naar de rivier gebouwd.

Er was geen weg. Als je naar een ander dorp wilde, moest je varen. Praktisch iedereen had de beschikking over een korjaal of boot. De meer welgestelden maakten gebruik van buitenboordmotoren. Alle bewoners hadden eenvoudige opgangen naar de rivier gemaakt. Daar lagen de boten gemeerd.

De rivier was erg belangrijk voor de bewoners. Het was niet alleen een waterweg, maar ook de rijstvelden werden geïrrigeerd met rivierwater. Daarnaast werd het water gebruikt voor het dagelijkse huishouden. De Saramaccarivier is een getijderivier met een groot hoogteverschil tussen eb en vloed. De waterhoogten laten de grootste verschillen zien tijdens nieuwe en volle maan. De verschillen zijn kleiner tijdens het eerste en het laatste kwartier. Bovendien worden die verschillen beïnvloed door het aanbod van rivierwater uit het binnenland. In de regenseizoenen is het aanbod het grootst. Dat leidt tot sterke stromingen.

Elke plaats langs de rivier kende haar eigen woongemeenschap met mensen uit verschillende culturen. Creolen, Javanen en Hindostanen leefden niet naast, maar met elkaar. Als er iets te vieren viel, zoals geboorten en huwelijken, dan werd dat met elkaar gedaan. Iedereen werd uitgenodigd; niet alleen de mensen uit de eigen cultuurgroep.

Het was natuurlijk ook weer geen paradijs. Burenruzies, diefstal of grenskwesties tussen percelen kwamen ook voor. Men probeerde dit soort geschillen zoveel mogelijk binnen de woongemeenschap op te lossen. Als men er niet uitkwam, haalde men de districtscommissaris of de politie erbij. Een enkele keer moest de rechter eraan te pas komen. Maar in tijd van nood stond iedereen voor elkaar klaar. Was er een dijkbreuk, een misoogst, ziekte of dood; de bewoners wisten dat ze op elkaar konden rekenen.

In 2018 ging ik een kijkje nemen in mijn oude woonplaats. Er woonden nog maar een paar gezinnen. In mijn jeugd waren er ongeveer veertig bewoonde percelen. Nu lag het overgrote deel er verlaten en overwoekerd bij. De bewoners van toen – Creolen, Hindostanen en Javanen zijn weggetrokken. Ze wonen in districten of in Paramaribo. Velen vertrokken naar Nederland.

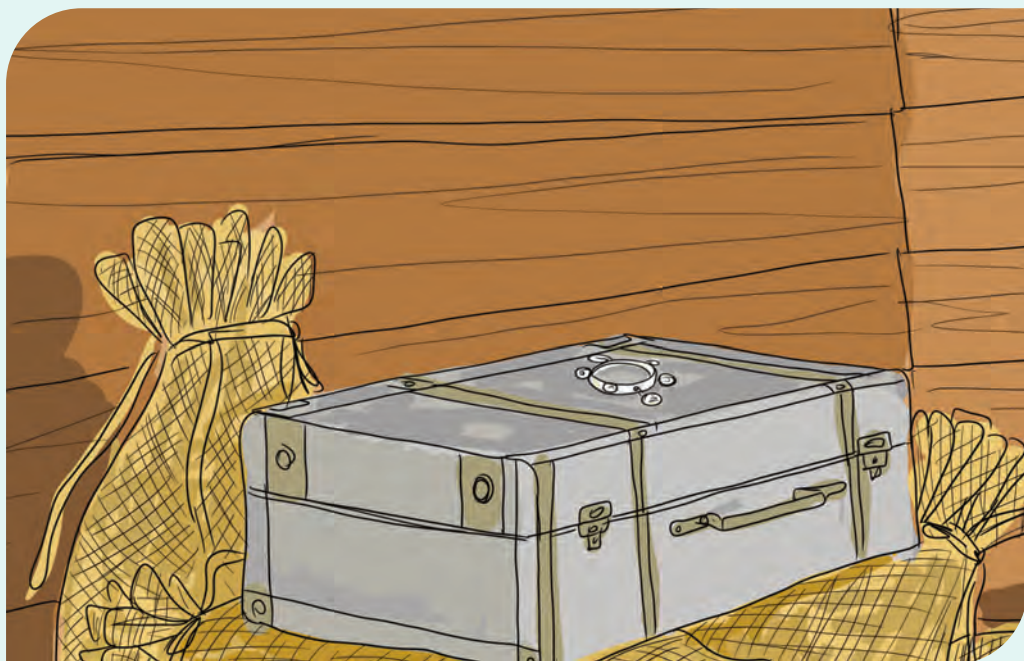
De oude gemeenschappen van de rechteroever van de Saramaccarivier bestaan niet meer. Ik heb zelf deel uitgemaakt van dat gebied. Ik ben geboren in De Volharding en heb er een groot deel van mijn jeugd doorgebracht. De woongemeenschap van De Volharding was in die tijd een gemeenschap zoals vele anderen aan de rivier. De mensen hadden hun geloof, koesterden hoop en probeerden met veel liefde een bestaan op te bouwen. Ik denk met plezier terug aan die tijd.

“Haal even een half pond zout bij de kruidenier. Laat hij het opschrijven. Ik heb nu geen geld, dus dan maar op krediet”, zei mijn moeder tegen mij. “En doe een beetje snel alsjeblieft. Ik kom er nu pas achter dat ik door mijn zout heen ben.”

Ik had eigenlijk nooit zin om spullen bij de kruidenier te halen. De man zeurde er altijd over dat onze schulden steeds maar verder opliepen. Net als veel anderen uit de buurt hadden mijn ouders een rekening bij hem lopen. Zijn klanten waren arme mensen zonder regelmatig inkomen. Op zijn toonbank lag een dik schrift. Daarin noteerde hij de aankopen die de klanten op krediet bij hem namen. Voor elke klant had hij een aparte bladzijde. Zo kon hij in een oogopslag zien hoeveel je hem schuldig was.

Er werd beweerd dat hij bij het opschrijven zichzelf nooit tekort deed. Men verdacht hem ervan dat hij meer dingen opschreef dan de mensen kochten. De meeste klanten waren analfabeet en konden niet lezen wat hij opschreef. Laat staan dat ze zelf een eigen schriftje of notitieboekje hadden waarin ze hun aankopen bijhielden. Aan het einde van het jaar werd de balans opgemaakt. Dan hadden de mensen geogst en uit de opbrengst konden ze dan hun schulden bij de winkelier betalen. Dit keer had ik nog minder zin dan anders om te gaan. Het had hard geregend. Het pad naar de winkel ging over de modderige dijkjes. Wij droegen in die tijd geen schoenen. Ik moest op blote voeten door de modder baggeren. Ze werden er ontzettend smerig van.

Bij de deur van de winkel stond een emmer water met een grote mok erin. Naast de emmer lag een dubbelgevouwen jutezak. Het was de bedoeling dat je je voeten schoonspoelde met het water uit de emmer. Daarna moest je op de jutezak stappen om de druppels af te vegen. Zo liep je niet met drijfnatte voeten de winkel in. Braaf deed ik wat er van mij verwacht werd, maar inwendig rilde ik van afschuw. Het water was beslist niet schoon. Alle klanten voor mij hadden een drabbige troep achtergelaten. De jutezak was drijfnat en vies.

Ik stapte over de zompige mat en ging de winkel binnen. Er waren nog twee andere klanten in de winkel. De één kocht een blikje sardines en een pak lucifers. De ander had spijsolie en rijst nodig. Beiden lieten hun aankopen noteren in het kredietschrift. Daarna was ik aan de beurt.

“Wat wil je?”, vroeg de dikke winkelier nogal nors.

“Een half pond zout”, antwoordde ik.

De winkelier woog het zout af en plaatste het zakje op de toonbank. Ik moest nu betalen.

“Kan je het opschrijven?”, vroeg ik.

De winkelier trok de zak weer naar zich toe.

“Geen sprake van. De schuld loopt veel te hard op de laatste tijd. Ik moet ergens stoppen. Straks is het kredietbedrag zo hoog dat je ouders dat nooit zullen kunnen betalen. Dit keer wil ik het geld contant. Ga het maar halen, want zonder geld krijg je geen zout!”

Intussen waren er nieuwe klanten binnengekomen. Ze hadden gehoord

wat de winkelier had gezegd. Ik schaamde me. Terneergeslagen en met de schrik in mijn lijf liep ik met gebogen hoofd naar buiten. Ik moest terug de modder in. Intussen was het weer gaan regenen. Terwijl ik over het pad terugliep, werd ik kletsnat. Toch was dat niet het ergste. Ik maakte me meer zorgen om mijn moeder, omdat ik wist dat ze echt geen rooie cent had. Hoe zou ze dit oplossen? Moedeloos sjokte ik voort. In mijn beleving duurde het uren voor ik thuis was.

Mijn moeder was in de keuken bezig met het beslag voor bara's. De grote pan met bakolie stond al klaar op de chulha .

"Je hebt in de regen gelopen", zei ze. "Je gaat ziek worden met die natte kleren aan je lijf. Ga je snel drogen met een baddoek."

Toen ik bleef staan, vroeg ze: "Heb je het zout?"

Ik schudde mijn hoofd. Ik had tranen in mijn ogen. Het viel niet op, omdat mijn gezicht nat was. Ik draaide me snel om en ging een baddoek halen.

Toen ik mijn natte kleren had verwisseld voor droge, ging ik terug naar de keuken en vertelde mijn moeder wat de winkelier had gezegd.

Eerst werd ze boos. "Ik weet niet waarom die man zo doet, want ik betaal hem altijd aan het eind van het jaar", zei ze kwaad.

Toen werd ze verdrietig. Ze had het zout nodig. Zonder zout was het eten smakeloos. Ze liep heen en weer in ons kleine huis. Waar moest ze het geld vandaan halen?

Een dergelijke situatie had ik al vaker meegemaakt. Dan zocht ze overal in busjes, in laatjes, in kastjes. Soms had ze geluk en vond ze nog wat verstopte muntjes. Vaker nog moesten we het zonder de gewenste aankoop doen.

Ook dit keer leek het alsof zij geen oplossing zag. Maar al die monden in het gezin moest zij voeden. Daarin had ze geen keus. Zou ze ons zoutloze bara's voorschotelen? Dat had mijn moeder nog nooit gedaan. Ik hoorde haar diep zuchten.

"Nou," zei ze na een poosje, "dan moet ik maar weer een zilveren dubbeltje van mijn armband afhaken."

Ze moest echt ten einde raad zijn, want de armband had zij als huwelijkscadeau van mijn vader gekregen. Ik liep achter haar aan

naar haar kamer. Daar stond een metalen hutkoffer waarin ze haar feestkleding en sieraden bewaarde, die ze alleen bij heel speciale gelegenheden droeg. Ze pakte een doos uit de hutkoffer en haalde haar zilveren armband eruit. Ze hield de armband omhoog. Het viel me voor het eerst op dat er meer dubbeltjes ontbraken. Mijn moeder bekeek de armband nog eens goed. Toen draaide ze er voorzichtig, maar krachtig, een dubbeltje vanaf. Ze liep naar buiten en sleep met een steen het laspuntje glad.

Daarna zei ze tegen mij: "Vooruit, ga het zout halen."

Ze stopte het dubbeltje in mijn hand en ging terug naar de keuken. Ze had nog meer te doen.

Ik zie hem nog
levendig
in mijn herinneringen,
die kleine jongen
van een jaar of tien.

Zo klein als hij was,
kon hij je toch
heel Paramaribo laten zien.
Hij kende alle paadjes en steegjes
en soms
waagde hij zich
ook op de autowegen.

Hij had steeds
het geluk

met zich mee
en ging onbezorgd
door het leven.

Maar voordat je dacht
waren zijn kinderjaartjes
vervlogen.

De volwassenheid
kwam de pret bederven.
Zoveel verantwoordelijkheden;
soms maakte dit
hem behoorlijk moe.

Ik denk vaak
terug aan die jongen,
aan het begin van mijn leven.
Aan zijn gulle lach
en pretlichtjes
in zijn ogen.
En dat geeft mij
weer levenskracht.

Het is zaterdag en Isabel is vroeg uit bed. Vandaag gaat ze uit met opa, samen met haar broer Soerdj, haar zus, Savitri, en papa Wilfried. Opa Appie woont in een bejaardentehuis. Ze gaan naar het uitgaanscentrum van Paramaribo. Dat is een buurt vol hotels en restaurantjes. Het uitgaanscentrum is de buurt waar opa is opgegroeid. Hij wil de kinderen de plek wijzen, waar zijn oude huis stond.

Tegen halfelf rijden ze door de belangrijkste straat van het uitgaanscentrum, de Kleine Waterstraat. Papa rijdt langzaam, want hij moet even zoeken naar een parkeerplaats.

“Deze straat was vroeger een rustige zandstraat”, zegt opa. “Daar stond ons huis.” Hij wijst naar een drukbezet terras van een café-restaurant aan de linkerkant van de weg.

“Aan de overkant van ons huis was een afdeling van het ministerie van Openbare Werken en Verkeer. Er was daar een werkplaats, waar bussen werden gerepareerd. Het waren van die grote, gele bussen. We mochten niet op de werkplaats komen, toch gingen we.”

Opa glimlacht als hij terugdenkt aan die tijd.

“Kijk!” Opa wijst naar een hotelgebouw. “Hierachter is de Surinamerivier.”

“Dat is hotel Torarica”, zegt Soerdj.

“Dat bestond toen niet”, zegt opa. “Ik liep hier met mijn vriend Joshua een stuk door het water. Aan de zijkant groeide hoog gras en het was er modderig, maar op gegeven moment kwam je bij een zandstrandje uit. Dat was de vlak achter de werkplaats. Het zandstrand liep door tot bij Koeliedepot.”

“Wat was Koeliedepot, opa?”, vraagt Isabel.

Dat was een plek waar vroeger de Hindostanen en Javanen werden opgevangen, die als contractarbeider naar Suriname waren gekomen. Van daaruit gingen ze naar de plantages, waar ze vijf jaren moesten werken. Na 1939 kwamen er geen contractarbeiders meer. Toen ik klein was, bleven binnenlandbewoners in Koeliedepot.”

“Hoe oud was u toen, opa?”, vraagt Isabel.

“En welk jaar was dat, opa?”, vraagt Savitri.

Opa glundert om zoveel interesse van zijn kleinkinderen.

“Ik moet ongeveer zo oud zijn geweest als Isabel”, zegt hij, “tien jaar. Even kijken, ik ben in 1933 geboren, dan moet het 1943 zijn geweest.” Opa ziet het nog zo voor zich.

“Appie, dokken...!”, riep Joshua. Ze stonden op het punt het zandstrandje te betreden, maar een dikke monteur kwam hun richting uit. Ze doken naar beneden en gluurden over het hoge gras. Gelukkig, de man verdween achter een bus. Gebukt liepen hij en Joshua op het zachte zand tot achter Koeliedepot, waar een paar binnenlandbewoners hen zagen voorbijkomen.

“Pe unu komopo?”, vroeg één van ze.

“Liba”, riep Joshua en toen liepen ze snel door naar het huis van Faris.

“Hé Faris, mogen we snel even onze voeten wassen?”

Faris reageerde boos.

“Jullie weten dat je niet bij de werkplaats mag komen. Op een dag zak je weg in de modder, dan verdrinken jullie zonder dat iemand het doorheeft.”

Opa Appie schrikt op uit zijn herinneringen, als hij de stem van Savitri hoort.

“Kijk pa, een auto rijdt weg!”

Papa Wilfried rijdt snel naar de plek van de weggrijdende auto, maar een andere auto is hem voor. Dan ziet hij een ander parkeergaatje en schiet er snel in. Ze stappen allemaal uit.

“We gaan op dat terrasje zitten waar vroeger opa’s huis stond”, zegt pa. “Dan zijn we een beetje bij hem op bezoek.”

Ze bestellen smoothies en pannenkoeken. Opa wil een koffie, zonder melk maar wel met een beetje suiker. Ze kijken naar het verkeer op de weg. Lange rijen auto’s rijden voorbij.

“In mijn jeugd waren er voornamelijk fietsers, een enkele auto, soms een ezelkar”, zegt opa. “En natuurlijk had je die gele bussen. Hiernaast op dat plein was de standplaats van die bussen.”

“Er is nog een bushalte”, zegt Soerdj.

“Dat heel plein daar was voor de bussen”, zegt opa.

“Waar nu al die stoelen van de terrasjes staan?”, vraagt Isabel.

Opa neemt een slokje van zijn koffie en knikt.

“Aan de andere kant naast het busstation woonde een vriend van me. We speelden toen nog op straat en kenden alle buschauffeurs. Als we laat voor school waren, mochten we gratis meerijden.”

Opa Appie weet het allemaal nog goed.

“Rechts van ons huis was een Chinese winkel, waar we soms een broodje mochten kopen. Van de verpakking maakten we een prop en die schopten we op de punt van onze voeten over en weer. Het was een leuk spelletje.”

“Dat soort dingen doen die kinderen van tegenwoordig niet meer”, zegt pa.

“Hoezo?”, vraagt zijn zoon.

“Wat is dat ding daar in je hand dan?”

Soerdj kijkt met een scheve glimlach naar hem.

“Pa, je bent ouderwets. Op straat spelen is veel te gevaarlijk, dus het is

maar goed dat we onze mobieltjes hebben.'

Plotseling grinnikt opa Appie.

"Vertel ons wat zo leuk is, opa", roept Savitri.

Opa grinnikt weer.

"Op het erf van de Chinese winkel woonde een oude man, die rolletjes pindakaas maakte. Ik vond de pindakaas erg lekker, tot mijn moeder me vertelde hoe de rolletjes gemaakt werden. Die man zong als hij die rolletjes maakte. 'Mi e spiti ini mi anu, dan mi e lolo en na mi bere.' Eerst spuwde hij in zijn handen en daarna rolde hij de pindakaas over zijn dikke, blote buik."

"Blegh!", roepen de kinderen tegelijk.

Opa Appie zegt dat hij dié pindakaas nooit meer heeft gegeten.

"Naast de Chinese winkel woonde oma Springer in een wit met groen geschilderd houten huis. Ze had een tuin vol bloemen en beelden, net een sprookje. 's Middags als we gebed waren, gingen we haar groeten en dan kregen we een lekker koekje."

Als de pannenkoeken en de drankjes op zijn, wandelen ze terug naar de auto. Plotseling blijft opa staan.

"Hé", zegt hij.

Iedereen kijkt hem nieuwsgierig aan.

"Wat is er, pa?", vraagt papa Wilfried.

"Die amandelboom", zegt opa Appie, "die was er al in mijn tijd. Hij is er nog steeds."

"Bomen kunnen heel oud worden", knikt pa.

"Voor deze boom moest je oppassen", zegt opa. "Het was de boom van Halikibe. Als je de boom voorbijging, kwam je in een huis waar kaart werd gespeeld en gegokt. Dansen en sopi drinken kon je er ook. Voor die tijd waren dat allemaal slechte dingen! Van kleins af aan werd mij ingeprent dat ik daar niet mocht komen. Ook voor mijn grote zussen was het absoluut verboden terrein, want het was geen plaats voor nette meisjes. Je leerde daar alleen slechte dingen, werd ons ingeprent."

Met een grote boog lopen ze om de boom heen.

"Bent u echt nooit voorbij die boom geweest, opa", vraagt Isabel zachtjes.

Opa lacht en zegt: "Dat vertel ik een andere keer."

Walther Donner is geboren in 1930 en opgegroeid in de Gonggrijpstraat te Paramaribo. Hij vertelt over de spelletjes die ze daar deden toen hij een kind was. Er was toen geen televisie. Kinderen hadden natuurlijk ook geen telefoon. Knikkeren was een favoriet spel.

“Geld om knikkers te kopen hadden we natuurlijk niet. Maar in de winkel verkochten ze een bepaalde soort soft. De softs werden in flessen verkocht. In die tijd had je geen petflessen. In de hals van de softfles was er een soort stuiter. Die moest het koolzuurgas in de drank tegenhouden. Als je de hals van de fles kapotsloeg, had je een knikker. Verder moest je dan knikkers van je kameraden zien te winnen. Er waren allerlei knikkerspelletjes.

Eén daarvan was ‘waka tyopu’. Dat begon door je knikker een meter of drie voor je uit te gooien. Je tegenspeler moest proberen die knikker met de zijne te raken. Als hij miste, moest zijn knikker liefst niet te dicht bij de andere knikker terechtkomen. Je mocht namelijk vanaf de plek waar jouw knikker lag, de zijne proberen te raken. Je kon dit spel ook met drie of vier kinderen spelen. Niet meer, anders waren de knikkers te ver vooruit om nog goed te kunnen mikken. Zo gingen we de ene straat uit, de andere straat in. Vaak legden we de hele weg van en naar school knikkerend af.

Een ander spel was ‘olo meti’. Je maakte een gaatje in de grond, door met je hiel in het zand te draaien. Dan werd er een lijn getrokken op ongeveer zes meter afstand van het gat. Om de beurt gingen de spelers achter deze lijn staan. Ze wierpen een knikker naar het gat. Wiens knikker het dichtst bij het gat kwam, mocht als eerste spelen. Degene wiens knikker iets verder terecht kwam, werd tweede enzovoort. De eerste speler nam dan de knikkers van alle spelers in zijn hand. Die gooide hij naar het gat. De knikkers die in het gat terechtkwamen, mocht hij houden. Daarna was de tweede persoon, de runner-up, aan de beurt. Hij wees een knikker aan die geraakt moest worden door een ‘reis’.

Een reis was een platte, ronde schijf van lood. Als je reis de aangewezen knikker raakte, was die voor jou. Als je reis een verkeerde knikker raakte of in het gat terechtkwam, dan moest je boete betalen. De boete was één of meer knikkers. De tweede speler pakte dan weer de overgebleven knikkers. Hij gooide ze tegelijk naar het gat. De knikkers die in het gat rolden, mocht hij houden. Speler nummer drie mocht daarna aanwijzen welke knikker met een reis geraakt moest worden. Het Curaçaose spel was een variatie van olo meti. Je maakte ook

een gat in de grond. Er werd een lijn getrokken en net als bij olo meti de volgorde van de spelers bepaald. De eerste speler wierp ook een handvol knikkers naar het gat. De knikkers die in het gat terechtkwamen waren zo al gewonnen. De andere knikkers moest hij met zijn duimnagel in het gat zien te schieten. Als het lukte, mocht hij die ook houden.

Een knikkerspel waar ook volwassenen aan deelnamen was 'pot naar lijn'.

Je trok een lijn van ongeveer een halve meter in het zand. Dan maakte je vijftien grote passen en trok weer een lijn. Deze moest iets langer zijn. De spelers namen om de beurt plaats achter de korte lijn en wierpen hun knikkers naar de lange lijn om de spelersvolgorde te bepalen. Wie met zijn knikker het dichtst bij de lijn kwam, mocht als eerste spelen. Alle spelers legden dan een knikker op de korte lijn. Vervolgens namen de spelers om de beurt plaats achter de lange lijn. Je moest dan met een knikker proberen een knikker op de lijn te raken. Als dat lukte, was de eigenaar van de knikker out. De knikker was dan van jou. Als je niets raakte, bleef je knikker gewoon liggen. Sommige spelers gebruikten een 'bugru'. Dat was een stalen kogel, veel groter dan een glazen knikker. Spelen met een bugru had voor- en nadelen. Je kon de knikkers makkelijker raken, maar je werd zelf ook makkelijker geraakt. Er was een jongen Mohammed, die erg goed was in dit spel. Hij is later rechter geworden. Er was nog een jongen, die erg bedreven was in pot naar lijn. Hij heette Reinier. Het is merkwaardig, maar hij is later ook rechter geworden.

'Bounce back' was ook een populair knikkerspel, waaraan vaak volwassenen meededen. Van hen kon je aardig wat knikkers winnen. Bounce back werd gespeeld onder een huis op hoge neuten. Je wierp je knikker tegen een pilaar om die te laten terugkaatsen. De knikker moest dan op de grond liggende knikkers raken. De knikkers die geraakt werden, mocht je houden. Als je geen enkele knikker raakte, werd gekeken welke knikkers in de buurt lagen. Als je knikker op een handbreedte van een andere knikker lag, mocht je die houden. De handbreedte werd 'anda' genoemd. Je vingers moesten daarbij gestrekt zijn. Dan werd de afstand tussen de top van je pink en de top van je duim gemeten. Hoe langer je vingers waren, hoe makkelijker je

bij een andere knikker kon komen. Spelers met letterlijk lange vingers, waren in het voordeel. Om onze vingers te rekken wreven we onze pink en duim in met kokosolie. Dan trokken we aan ze en masseerden ze stevig naar buiten toe. Later heb ik daar spijt van gehad. Ik wilde cello leren spelen. Bij dit instrument zijn je duim en pink erg belangrijk. Die bleken te zwak te zijn geworden.

Hele zondagen konden we zoet zijn met bounce back. We gingen dan naar de familie Knoppel aan de Prinsessestraat. Opa Knoppel, pa Knoppel, oom Knoppel, zoons Knoppel, iedereen deed mee. Soms speelden we met zijn vijftienen. Een aparte figuur daarbij was Willie Brewster. Hij had een neefje van een jaar of vijf. Zijn naam was Roël. Hij had de opdracht op een sein van Willie weg te lopen en even later terug te keren. Hij moest dan roepen: "Oom Willie, oma roept je!" Willie protesteerde zogenaamd heftig en deed alsof hij niet wilde weggaan. Roël bleef doorzeuren. Hij wist dat hij anders een flinke dreun zou krijgen. Zogenaamd spijtig zei Willy dan: "Sorry mensen, ik moet weg."

Hij kreeg dan de kans zijn gewonnen knikkers mee te nemen. De volwassenen eisten eigenlijk dat je door bleef spelen totdat je geen knikkers meer had. Je was dan 'skeer'. Ik ben vaak skeer geweest, maar vond altijd wel knikkers voor een volgende keer."

Oma Irma is de allerliefste,
zo lief is er geen één.
Zij zit, kijkt en glimlacht.
Oma praat niet meer,
dat kan ze niet.

Oma Irma haar gezicht heeft kreukels.
Als ze lacht,
gaan de kreukels weg bij haar wangen,
Haar ogen worden dan klein.
Oma lacht veel.
Oma zit in haar stoel.
Altijd.
Haar benen willen niet meer lopen,
haar benen willen niet meer staan.

's Avonds gaan haar tanden
in een glas water
Op een kastje naast haar bed.
's Morgens gaan haar tanden
weer in haar mond.
Gewoon, dat is zo.
Dat hoort bij oma Irma.

Oma's handen strelen niet meer,
Ze zijn te stijf.
Maar ze kan wel tikken met haar vingers
op de tonen van de muziek.
Dan pak ik haar handen vast
en dans met mijn oma in haar stoel.
Oma schatert.
Mijn oma; de allerliefste oma.

“Waar loop jij zo aan te denken, Paranaware? Kan ik je met iets helpen?”

Paranaware kijkt op naar haar opa, tusi Anoewaritjo.

“Tusi, wil jij met mama praten? Naar jou zal ze zeker luisteren. Er komt iemand uit de stad om fluitles te geven en ik wil graag fluit leren spelen, maar mama vindt dat ik liever kan leren koken, anders vind ik later geen man.”

Tusi Anoewaritjo lacht. “Wie praat er over een man? Je bent nog veel te jong om aan een man te denken. Ga jij maar fluit leren spelen. Is je moeder soms vergeten wat je naam betekent?”

“Wat betekent mijn naam dan, tusi?”

“Paranaware, jij bent als de zingende golven van de zee. Die naam past bij je, want je bruist van leven, net als de golven. Soms kan je wild zijn, maar vaak ben je rustig en kalm. In ieder geval blijven de golven steeds rollen, en daarbij zingen ze steeds weer hun lied.”

Paranaware denkt na. Is ze soms wild? Ze weet het niet meer. Maar ze houdt wel van zingen. Als tusi Anoewaritjo zijn sambura bespeelt en de vrouwen in het dorp hun liederen zingen, kan ze niet stil blijven zitten. Dan moet ze meebewegen op het ritme van de muziek. Toen ze het hoorde van die fluitles, was ze direct enthousiast. Met muziek bezig zijn, dat doet ze het liefst.

En dan is ze bij tusi Anoewaritjo goed terecht, want hij is de leider van een zanggroep en bespeelt ook de sambura, een inheemse trommel.

Paranaware wil graag weten hoe een sambura gemaakt wordt.

“Eerst zoek je een boom met de geschikte houtsoort. De sumarubaboom is goed, want die heeft dat zachte, witte hout. Je weet wel, waar ook bezemstelen van gemaakt worden. Je kan ook het hout van de cederboom nemen. Van dat hout maken de Marrons hun houtsnijwerk”, vertelt tusi Anoewaritjo.

Paranaware kent de mooi versierde bankjes wel. Ze vindt het een hele kunst, om al die motieven in het hout te kerven.

“Mijn sambura is gemaakt van cederhout.” Tusi Anoewaritjo wijst naar

het instrument dat aan een touw is opgehangen aan een dikke balk aan de bovenkant van een open hut naast zijn huis. Daar maakt hij vaak muziek met zijn groep.

“Het hout ruikt lekker en je hoeft niet bang te zijn voor houtluizen. Er zit iets in het hout, waar die beestjes niet tegen kunnen.”

Paranaware en tusi Anoewaritjo lopen naar de sambura toe. Tusi vertelt verder.

“Je neemt een deel van de stam en holt dat uit, in de vorm van een cilinder. In de zijanten van de cilinder maak je twee openingen in de vorm van een kruis. Dit zijn de luchtgaten, waar de trommel door kan ademen. Soms doen we ook harde vruchtenpitten in de trommel, voor we het vel eroverheen spannen. Dat geeft dat leuke ritselende geluid aan de samburaklank. Voor het trommelvel, gebruiken we de huid van een kleine dia of een pakira. Van een pakira is beter.”

“Wacht even, tusi. Wil je beginnen te spelen, dan maak ik daar een lied van.”

Terwijl tusi Anoewaritjo met zijn trommelstok een ritme begint te slaan,
zingt

Paranaware:

O, pakira, pas toch op,
pas toch op, pakira.
Daar komt de samburajager aan.
Pas toch op, pakira, pas toch op.

O, pakira, pas toch op,
pas toch op, pakira.
Jouw huid vinden ze de beste voor de trom.
Pas toch op, pakira, pas toch op.

O, pakira, pas toch op,
pas toch op, pakira.
Ze maken je dood en villen je huid.
Pas toch op, pakira, pas toch op.

O, pakira, pas toch op,
pas toch op, pakira.
Ze spannen je huid vast om de trom.
Pas toch op, pakira, pas toch op.

O, pakira, pas toch op,
pas toch op, pakira.
Dan slaan ze er ook nog op met een stok.
Pas toch op, pakira, pas toch op.

Tusi Anoewaritjo houdt op met spelen.
“Dit is een zielig verhaal”, zegt hij. “Als de mensen naar jouw lied
luisteren, vangen ze nooit meer een pakira en dan wordt er nooit meer
een sambura gemaakt. Luister, je kan ook een andere liedtekst maken.”
Hij begint weer te spelen en zingt:

Pakira, edel dier,
leen me je huid en
leef voort in mijn gezangen.
Ik zal zingen over de kostgrond,
die je kwam plunderen.

Paranaware lacht. “Oké tusi, je hebt gelijk. Je kan een verhaal op verschillende manieren vertellen. Maar vertel verder over de sambura, want daar waren we nog niet mee klaar.”

“Nou”, gaat tusi Anoewaritjo verder, “aan beide zijden van de trom wordt een vel gespannen en over een van de trommelvellen spannen we dan een ineengedraaid touwtje. Soms zijn het er ook twee, zoals bij de mijne. Door het touwtje steken we een lange, dunne naald van de maripapalm. Daar zingt de trommel mee als er op zijn vel geslagen wordt. Als de sambura helemaal klaar is, gaan we hem ook nog eens mooi versieren. Dat doet iedereen op zijn eigen manier.”

Paranaware is er stil van. Ze denkt na over wat ze net allemaal heeft gehoord. Het is een heel werk om zo’n sambura te maken.

“Ik ben maanden bezig geweest met de mijne”, zegt tusi Anoewaritjo. Met nog meer bewondering kijkt Paranaware naar de grote sambura van tusi.

“Tusi, jij hebt een heel grote sambura, maar ik heb ook kleine sambura’s gezien. Zijn die geen echte?”, vraagt ze.

“Oja, zeker zijn dat echte”, antwoordt tusi. “Sambura’s kunnen heel groot zijn, wel vijfenzeventig centimeter hoog, maar je hebt ook sambura’s die twintig centimeter hoog zijn. Het hangt er maar van af wat voor soort klank je wil hebben. Het geluid van een grote sambura zal langer doorklinken en is veel zwaarder dan van een kleine sambura.”

“Tusi”, zegt Paranaware heel lief, “wil je me ook leren hoe ik de sambura moet bespelen, of is dat alleen voor mannen?”

Tusi kijkt naar zijn kleindochter. Dat meisje is erg wijs voor haar jaren, denkt hij.

“Er zijn niet zoveel vrouwen die de sambura bespelen”, zegt hij. “Het zou mooi zijn als jij dat ook kan en ik wil je het zeker leren.”

Paranaware vliegt opa Anoewaritjo om de hals.

“Rustig kindje”, weert hij haar lachend af. “Ik ga eerst met je moeder praten over de fluitles. Ik moet haar ervan zien te overtuigen dat muziek even nuttig is als koken.”

“Ze kan al noten lezen”, zegt de moeder van Xandra door de telefoon. Dit is alweer de tiende muziekdocent die ze aan de lijn heeft.

“Het spijt me, ik zit vol momenteel”, hoort moeder telkens weer.

Xandra kan goed zingen en doet dat graag. Ze heeft theorielessen op de muziekschool gevolgd. Ze wil graag keyboard leren spelen, maar de keyboardleerkracht is naar het buitenland vertrokken. De school heeft geen vervanger.

“Ik heb nog één nummer”, zucht mama. “In de krant van vrijdag staat een advertentie voor keyboardlessen.”

Ze belt voor de elfde keer. De telefoon gaat over. Moeder zet de telefoon op speaker-phone, zodat Xandra mee kan luisteren.

“Goedemorgen, u spreekt met Akapella”, zegt een vriendelijke mannenstem.

“Goedemorgen, meneer Akapella. U spreekt met mevrouw Dinges. Ik zag uw advertentie over keyboardlessen. Mijn dochter Xandra wil graag keyboard leren spelen. Geeft u nog les?”

“Ja hoor, dat doe ik nog. De lessen geef ik bij mij thuis. Ik maak echter geen gebruik van het notenschrift. Ik vind dat mensen die van bladmuziek spelen, zich geen raad weten wanneer ze spontaan iets willen spelen op een feestje.”

Lekker makkelijk, denkt Xandra. Dan beseft ze dat ze veel uit het hoofd zal moeten leren.

“Kunnen we maandag tegen twee uur ‘s middags langskomen?”, vraagt moeder. “Dat is een uitstekende tijd”, zegt meneer Akapella. “Ik woon in de Snackwijk aan de Loempiastraat 6. Als u bij de Ringweg bent, ziet u op een gegeven moment het bordje ‘Snackwijk’. Je gaat na het bordje tweemaal rechts, eenmaal links en dan rechts en weer links. Daar is het. Dat wil zeggen, u staat dan bij een basketbalveld. Daarnaast is de Loempiastraat. Er mogen geen auto’s in.”

Maandag om halftwee stappen mama en Xandra in de auto. Mama wil toch wel even poolshoogte nemen bij het leslokaal. Xandra is pas tien

jaar oud en ze kan haar niet zomaar bij een wildvreemde achterlaten. De Ringweg is makkelijk te vinden. Het is een brede verkeersweg in Noord-Paramaribo. Mama rijdt een beetje langzamer. Ze kijken uit naar het bordje met 'Snackwijk' erop.

"Daar!", roept Xandra. Mama draait de weg in. Dan volgt ze een wirwar van straatjes rechts, straatjes links, weer rechts, weer links. Nergens is er een basketbalveld te zien. Ze zijn verdwaald. Mama gaat nog één keer linksaf en dan rijdt ze recht tegen een basketbalveld aan.

"Het basketbalveld!", roept Xandra enthousiast. Naast het veld merken ze een heel smal zandstraatje op, met een stopbord aan de linkerkant van de weg. Mama parkeert de auto en even later lopen ze het straatje in. Xandra belt aan op nummer 6. Ze wachten, maar er is geen teken van leven te bespeuren. Mama wil haar telefoon pakken om even te bellen, want het is al twee uur. Maar het hoeft al niet meer, want de deur gaat open. Het eerste wat ze zien is een witte stok. De stok hoort

bij een korte, vriendelijk lachende meneer met een donkere bril op. Ze begrijpen direct dat meneer Akapella blind is.

Nu begrijp ik waarom hij niet met bladmuziek werkt, denkt Xandra. Hij maakt gebruik van zijn gehoor. Blinden horen meestal erg goed.

“Ah, jullie hebben het kunnen vinden.”

“Ik ben mevrouw Dinges”, zegt mama. Dan schuift ze Xandra naar voren.

“Dit is mijn dochter.”

Xandra vraagt zich af of hij kan zien dat ze voor hem staat.

“Goedemorgen meneer Akapella”, zegt ze. “Ik ben blij dat u nog les kan geven.”

Meneer Akapella glimlacht.

“Loop maar achter me aan naar de muziekkamer boven”, zegt de muziekdocent. Ze gaan een trap op en bij de vierde tree zien ze dat meneer Akapella helemaal naar rechts buigt. Mama strekt haar handen uit om hem op te vangen, want ze denkt dat hij struikelt. Maar hij loopt rustig verder. Wanneer mama op de vierde tree stapt, schrikken ze zich een ongeluk van het hard krakend geluid dat de houten tree maakt. Het huis ruikt naar hond, maar in geen velden of wegen is er een hond te zien. Ze komen bij een woonkamer. Twee vrouwen zitten te babbelen.

“Vrouw, we zijn even bezig”, zegt meneer Akapella.

“O, goed hoor. De buurvrouw en ik zitten gezellig een kopje thee te drinken.”

Bij mevrouw Akapella staat een witte stok. Mevrouw Akapella is ook blind.

De buurvrouw merkt dat Xandra staart naar een vreemd apparaat dat op een bureau staat. Het lijkt op een ouderwetse tikmachine. Er zit nog een blad papier in het apparaat.

“Dat is een brailleapparaat.”

De buurvrouw haalt het papier eruit en laat haar de uitstekende puntjes op het papier voelen.

“Zo lezen blinden”, zegt ze.

Ze lopen verder achter meneer Akapella de gang in. Terwijl hij een deur opent, wijst meneer Akapella naar binnen.

“Let niet op de hond, want hij denkt dat alle bezoek voor hem komt.”

Een grote vriendelijke labrador, de blindengeleidehond van het huis, heft zijn kop naar hen op.

“Blijf rustig liggen Kaziema,” zegt haar baas.

In de kamer staan een bureau met een stoel, een keyboard met een krukje en een tafel met twee stoelen. Mama en Xandra gaan op de stoelen bij de tafel zitten. Meneer Akapella begint gelijk met de les.

“Een keyboard heeft witte en zwarte toetsen, net als een piano.”

Hij drukt toetsen in en het geluid is dat van een piano. Dan drukt hij weer toetsen in, maar nu klinkt het alsof iemand op een trompet speelt. De muziekdocent neemt plaats achter het keyboard, recht zijn rug, en speelt ‘Happy birthday’. Het klinkt alsof een band speelt.

Meneer Akapella wijst naar een verlichte knop waarop staat ‘Voice’.

“Als je deze knop indrukt, kies je het geluid van het melodie-instrument. Eerst ‘Voice’ indrukken en dan, bijvoorbeeld, nummer 74: dat is de hobo. Als je op de knop ‘Style’ drukt, kies je de begeleiding.”

Hij draait zijn gezicht naar Xandra.

“Wil je het proberen met de swingstijl op nummer 72, of wil je liever salsa? Daarmee kan je de hele avond dansmuziek spelen”, legt meneer Akapella uit.

Xandra neemt plaats achter het keyboard en probeert stuntelig de knoppen uit om verschillende melodie-instrumenten en begeleidingsstijlen te horen.

Het is toch een geweldig instrument, denkt ze. Ik kan een éénvrouwsband worden en op alle familiefeesten spelen. Maar voordat het zover is, zal ze nog heel wat lessen moeten volgen. Misschien wordt ze dan zo goed als meneer Akapella. Wanneer ze na een uur weer beneden staan en afscheid nemen, adviseert meneer Akapella:

“Xandra, voorlopig kan je een speelgoedkeyboard kopen om te oefenen. Dat is veel goedkoper dan een echte. Ik zie je volgende week. Dan oefenen we akkoorden.”

Het van Blommesteinmeer ligt midden in het Surinaamse regenwoud. Het is enorm groot en het kan er hard waaien, zoals die ene keer toen drie meisjes in een korjaal verdwaalden op het water.

Kiki hoort het geluid van trommels. Doffe, ritmische slagen, nauwelijks hoorbaar boven de wind die over het meer ruist. Ze tikt Babette, die op het bankje voor haar zit, op de schouder.

“Hoor je dat ook?”, vraagt ze als Babette omkijkt.

“Drums,” zegt Babette. Ze houdt haar hoofd een beetje scheef. “En luister eens,” ze tilt haar hand op alsof ze de wind tot stilte wil manen, “een hoge vrouwenstem. Zo’n hoge stem heb ik nog nooit gehoord”, verbaast ze zich.

“Het is prachtig”, zegt Kiki, “maar het lijkt wel een klaaglied.”

Het geluid neemt toe in volume.

“Ik zie land.” Babette zet haar hand boven de ogen.

“Kijk daar”, wijst ze, “een groene streep. Laten we ernaartoe roeien.”

“Ginga, wakker worden!”, roept Kiki.

Ginga was in slaap gevallen, moe van het roeien, nadat de wind hen die ochtend over het water had gejaagd. Ginga gaat rechtop zitten. De pangi die haar beschermde tegen de zon, valt van haar af. Ze gaapt. Haar mond blijft openstaan als ze de trommels hoort.

“Apinti’s,” zegt ze.

Kiki tuurt naar de kustlijn die steeds dichterbij komt.

“Ik hoor meer stemmen”, zegt ze, “een koor, lijkt het wel.”

De boot drijft de monding van een kreek binnen. Het is plotseling koel en donker. De kruinen van de bomen aan de oevers raken elkaar hoog boven het water en blokkeren het licht van de ondergaande zon. De kreek wordt smaller. Ze drijven naar de linkeroever. Waar de boot blijft liggen, is de aarde hard en aangestampt. Ze kunnen makkelijk uitstappen, maar de drie meisjes blijven zitten, bang voor het onbekende buiten de boot.

Dan verandert de muziek die hen al die tijd heeft begeleid in een vrolijk, opwindend ritme. Ginga's ogen glinsteren.

"Ze hebben de kwakwabangi ingezet."

Haar vingers trommelen op haar dij. Haar hoofd beweegt op de maat van de muziek.

"Hé, ik herken wat", zegt Babette.

"Wat dan?", vraagt Kiki.

"Luister goed, hoor je niet steeds 'adu' in het lied, 'welkom, welkom'."

"Denk je dat die mensen ons welkom heten?"

Kiki weet het zo net niet. "Waarom laten ze zich dan niet zien?"

“Ik zou er best naar toe willen”, zegt Ginga.

“Kiki, Ginga!” Babette fluistert met ingehouden adem. “Kijk eens!”

Vanuit het bos komen honderden, duizenden, nee miljoenen glimwormpjes als een koord van licht naar de boot gevlogen. Zachtjes galmt het ‘adu’ hen tegemoet.

Kiki staat op. Als ze aan land stapt, ziet ze dat de vuurvliegjes een pad verlichten. Babette duwt tegen haar aan.

“Loop dan.”

De schoonheid van de zingende stemmen is zo volmaakt dat alle angst van Kiki afvalt. Met Babette en Ginga op haar hielen volgt ze het zwevende lichtkoord tot ze tussen de bomen door de vlammen van kampvuren zien. De rokerige geur van brandend hout vult de lucht en prikkelt hun neusgaten. Langs hutten met daken van palmladeren leiden de vuurvliegjes hen naar een open plek waar twee grote vuren een oranjegeel schijnsel op de omgeving werpen.

Wel zestig vrouwen dansen op een rij. Ze staan voorovergebogen, hun rechte ruggen lopen evenwijdig met de harde, aangestampde aarde, waarop de hielen en voorvoeten in bliksemsnelle bewegingen elkaar afwisselen. De handen van de vrouwen raken bijna de grond en terwijl ze het ritme klappen, klikken de harde gedroogde peulen aan hun enkelbanden onophoudelijk tegen elkaar. Achter de danseressen zitten de muzikanten. Drie bespelen grote staande drums, soms met de platte hand, dan weer met vliegende vingers. Twee hebben kleinere trommels voor hun borst, één zit achter de kwakabank en nog eens drie vrouwen hebben een sek’ seki in hun hand. Ginga moet naar ze toe. Gretig grijpt ze de kleine drum die een vrouw haar aanreikt.

Een danseres maakt zich los uit de rij. Ze neemt de leiding van het lied. Haar stem is volkomen zuiver, soms scherp als het riet aan de oevers van het meer, dan weer zoet en zacht als het pas ontlukende loof van jonge bomen. Haar lied vertelt een droevig verhaal, dat de andere vrouwen ondersteunen met klaaglijke tonen. Kiki knijpt Babette in haar hand.

“Ik geloof dat ik het begrijp.”

Babette knikt heftig.

“Ik ook”, fluistert ze. “Ze maken zich zorgen over het bos en het meer.”

De meisjes hebben de grote pontons van de goudzoekers ook gezien op het meer. Ze hebben gezien hoe die het water vies en drabbig maken. Ze weten dat ze het water van het meer niet mogen drinken, omdat het vergiftigd is met kwik. Dat gebruiken de goudzoekers om het goud uit de modder te halen.

“Luku wi busi, luku den fisi”, zingen de vrouwen.

“Wi busi, wi fisi,” zingen de meisjes nu ook.

De vrouw neemt het weer over.

“Wi mu luku wi busi, wi mu luku wi fisi. Is het niet zo mijn zusters?”

Het koor antwoordt: “Zo is het zuster, zo is het en niet anders.”

“Wij zijn de heldinnen die het bos en de vissen zullen beschermen. Is het niet zo mijn zusters?”

“Zo is het zuster, zo is het en niet anders.”

“Staat het niet zo in de sterren geschreven, mijn zusters?”

“Zo is het zuster, zo is het en niet anders.”

De vrouwen stampen geestdriftig op de grond. Ginga slaat een roffelend salvo op haar drum. De voorzangeres zakt even door haar knieën en terwijl ze haar knieën opent en sluit, danst ze een ronde om Kiki en Babette.

Ze pakt Kiki's handen vast. Haar heupen draaien rond. Haar borsten en billen trillen terwijl ze kleine stampende pasjes maakt.

“Kom, zing en dans met ons. Morgen gaan jullie weer naar huis. Maar het bos en de vissen mogen jullie niet vergeten.”

Ze laat Kiki's hand los en richt zich weer tot de groep.

“Is het niet zo, mijn zusters?”

En het koor antwoordt: “Na so sisa, na so a de, na so a de. Zo is het zuster, zo is het en niet anders.”

De meisjes zingen en dansen met de vrouwen tot ze vermoeid in een hangmat in slaap vallen. Als ze 's ochtends wakker worden, staat een groep nieuwsgierige vrouwen om hen heen.

“Jullie zijn in Umakondre”, vertellen ze. “Jullie waren verdwaald op het meer. We zullen jullie terugbrengen naar jullie dorp. Maar vergeet de boodschap niet die jullie van ons hebben gekregen.”

“Natuurlijk niet!”, roept Ginga en samen met Babette en Kiki zingt ze:

“Wi mu luku wi busi, wi mu luku un fisi. Na so a de.”

Schoon Suriname, o land van mijn dromen,
statig bespoeld door de ruisende zee.
Trots zijn uw stromen en heerlijk uw bomen.
Fris waait de wind over land vanuit zee.

Surinaam, gij zijt mij dierbaar,
land vol schoonheid overal.
Land 'k wil u mijn hart verpanden
en u trouw zijn bovenal.

Nimmer zal ik Suriname vergeten.
Nimmer, al vaar ik de wereld ook rond.
Niemand kan immers de liefde ooit meten;
liefde gewijd aan mijn volk en mijn grond.

Surinaam, gij zijt mij dierbaar,
land vol schoonheid overal.
Land 'k wil u mijn hart verpanden
en u trouw zijn bovenal.

Met zijn arm om de schouder van zijn vrouw, kijkt vader naar de verbouwing. "Mams, het gaat er mooi uitzien als het af is", zegt hij. Moeder glimlacht.

"Ja, het is tijd dat Sylvia een kamer voor zichzelf krijgt. Ze wordt te groot om een kamer met haar broer te delen. Voor Robby is dat ook beter."

Sylvia wil dolgraag een eigen kamer. Robby zeurt altijd dat ze de lapjes, waarmee ze poppenkleertjes maakt, niet zo moet laten rondslingeren.

"Het erf is wel een troep", zegt moeder. "De arbeiders moeten de planken die ze verwijderd hebben aan de kant zetten. Overal zitten gevaarlijke spijkers aan."

"Ik zal vragen of ze er een stapel van kunnen maken", zegt vader.

Een paar dagen later ligt onder de manjaboom een stapel planken. Sylvia heeft vanuit het raam van haar nieuwe kamer een tros boomrijpe manja's vlak boven de stapel zien hangen. Ze heeft trek in een manja. Als ze op die houtstapel gaat staan, kan ze er net bij, denkt ze. Eigenlijk mag het niet. Papa had haar verboden op het hout te klimmen.

"De planken zitten vol spijkers. Ga er niet op spelen, want voordat je het weet, heb je een spijker in je voet", had hij gezegd.

Sylvia gaat naar buiten. Ze zal heel voorzichtig doen en goed uitkijken voor spijkers. Helemaal bovenop de stapel kan ze de onderste manja plukken. Bij de anderen kan ze net niet. Ook niet als ze op haar tenen gaat staan. Ze hipt omhoog, het lukt niet. Ze neemt een kleine sprong. De planken verschuiven zodat de stapel niet hoog genoeg meer is om bij de manja's te komen.

Héé..., ze veert! Ze springt weer. Leuk is dat. Dan begint ze over de stapel te lopen en te springen. Ze veert en amuseert zich. Even kijkt ze naar het huis. Ze ziet niemand, gaat door en vergeet helemaal dat ze daar niet mag zijn. Ze springt van de hoop planken op de grond en rent er dan weer op. Leuk! Net een wipplank. De slippers die ze aan heeft

hinderen haar. Ze schopt ze uit. Sylvia springt en rent weer, maar dan glijdt een plank onder haar voet vandaan en voelt ze hoe een spijker langs haar enkel krabt en haar huid binnendringt.

Au..., dat doet pijn! Het bloedt ook! De wond is diep. Ze hinkt naar de buitenkraan. Als het bloeden een beetje gestopt is, trekt ze haar slippers aan en gaat naar binnen. Zonder dat iemand het merkt, kan ze uit de medicijndoos een pleister pakken en op de wond plakken. Ze gaat stil op haar bed liggen. Als haar ouders ontdekken dat ze op de stapel heeft gespeeld, krijgt ze zeker straf.

Sylvia voelt zich de volgende morgen helemaal niet lekker. Ze is een beetje warm en haar voet doet pijn. Papa heeft niets door.

“Meisje kom dan, haast je een beetje. Ik moet ook aan het werk!”

Op school valt het de juffrouw op dat Sylvia niet zoals anders flink meedoet met de les. Na de pauze ligt Sylvia met haar hoofd op haar armen op de tafel. De juf loopt naar haar toe en legt haar hand op Sylvia's schouder. Ze schrikt. Dat kind is gloeiend heet!

“Je bent ziek”, zegt de juf. “Waarom hebben je ouders je naar school gestuurd?”

Sylvia kijkt met koortsige ogen op en zegt: “Ze weten het niet.”

“Hoezo weten ze het niet?”, vraagt ze en meteen er achteraan: “Jona, vraag aan het schoolhoofd of ze even kan komen.”

Als het schoolhoofd er is, vertelt Sylvia wat er gistermiddag gebeurd is en dat ze niets gezegd heeft, omdat ze bang was om straf te krijgen. Het schoolhoofd vraagt naar het telefoonnummer van haar vader. Hij moet haar direct naar de dokter brengen.

Als hij op school is, kan Sylvia haast niet lopen. Haar voet is stijf en doet erg veel pijn. Vader belt direct naar de dokter. Die stuurt hen naar de Spoed Eisende Hulp, de SEH. Sylvia moet een tetanusprik krijgen.

Vader weet dat tetanus, of klem, zoals bijna iedereen het noemt, heel gevaarlijk is. Je kan eraan doodgaan. Je spieren gaan verkrampen. Als er zich veel tetanusbacteriën in je lichaam gevormd hebben, kan soms je nek niet meer bewegen en als het heel erg is, kan je hart blijven stilstaan. Sylvia heeft nu al problemen met slikken. Ze ligt met haar hoofd op de schoot van haar vader, die zijn arm om haar heengeslagen heeft. Ze rilt, ze heeft het koud. Vader is vreselijk bang. Zijn meisje, zijn Sylvia, laat haar alsjeblieft beter worden!

De dokter van de SEH komt. Hij onderzoekt Sylvia en vraagt wat er gebeurd is. “Ze moet twee injecties krijgen”, zegt hij. “Eén tegen klem en één om stoffen aan te maken die gaan vechten tegen de bacteriën, die nu in haar lichaam zijn.”

Sylvia schudt zwakjes haar hoofd. Ze is bang voor spuitjes.

Haar vader zegt: “Lieverd, je mòèt, je wilt toch beter worden?”

Hij tilt haar op en draagt haar naar de behandelkamer. Sylvia stribbelt niet tegen. Ze voelt zich zo ziek, dat ze nauwelijks merkt wat er met haar gebeurt.

Vader heeft naar huis gebeld om moeder te vertellen dat hij met Sylvia bij de SEH zit. Moeder wil alles weten, maar vader zegt alleen: "Sylvia heeft op een spijker getrapt en is erg ziek. Maak een bed voor haar in onze kamer. Dan kunnen we vanavond op haar letten. Over een half uurtje zijn we thuis."

Thuis heeft moeder alles in orde gemaakt. Sylvia valt meteen in slaap, onder de deken waarmee mama haar toegedekt heeft. Vader en moeder zijn erg ongerust, maar ook boos.

"Waarom luisteren kinderen nooit als je ze waarschuwt", zegt vader. En direct daarna: "Ik ga even naar de apotheek. Als ze wakker wordt, moet ze pillen slikken en over een maand moet ze terug voor een herhaal-injectie."

Sylvia slaapt tot de avond, drinkt warme cacao en valt weer in slaap. De volgende morgen voelt ze zich al wat beter. Ze eet flink. Mama maakt een heerlijke kippensoep voor haar. Dat lust ze wel.

De juf belt op. Ze wil op ziekenbezoek komen en Sylvia's vriendin meenemen. Als ze een dag later komt, heeft ze ook één van de jongens bij zich. Clarissa, Sylvia's vriendin, geeft haar een grote enveloppe.

"Dit hebben de kinderen van de klas voor je gemaakt."

In de enveloppe zitten tekeningen. Alle kinderen hebben een beterschapswens bij hun tekening geschreven. Sylvia is blij. Ze is voelt zich direct een stuk beter en belooft dat ze snel weer op school zal zijn.

Birbal was de belangrijkste adviseur van maharadja Akbar. Dit vonden de andere adviseurs aan het hof helemaal niet leuk. Ze waren jaloers op Birbal, omdat hij niet alleen de belangrijkste adviseur, maar ook de vriend van maharadja Akbar was. De hovelingen lieten hun jaloezie echter niet blijken. Ze prezen Birbal voortdurend in aanwezigheid van de maharadja. Intussen beraamden ze een plan om van hem af te komen. Hiervoor riepen ze de hulp van de hofbarbier in. Iedereen aan het hof wist dat deze barbier heel geslepen was. Bovendien was hij een vertrouweling van de maharadja.

“Als je ons van Birbal afhelpt, zullen we je rijkelijk belonen”, zeiden de hovelingen tegen de barbier. “Je hoeft nooit meer te werken.”

De barbier twijfelde. De beloning was heel aantrekkelijk, maar op samenzwering tegen de maharadja stond de doodstraf. Uiteindelijk zwichtte hij toch voor de hovelingen. Hij had een plannetje bedacht dat moest lukken. Tijdens de knipbeurten spraken de maharadja en de barbier altijd over ditjes en datjes. Bij de eerstvolgende knipbeurt zei de barbier langs zijn neus weg: “Hoogheid, heeft u zich nooit afgevraagd wat uw vader in de hemel doet?”

“Wat zeg je? Hoe moet ik dat weten? Ik weet toch niets van de hemel af?”, bromde de maharadja.

“Ja, maar u zou iemand kunnen sturen om te zien hoe uw vader het maakt.”

“Wat een belachelijk idee! Die persoon zou moeten sterven, anders kom je niet in de hemel. En wie gestorven is, kan niet meer terugkomen”, zei de maharadja.

“Misschien toch wel, Hoogheid”, zei de barbier. “Ik ken een tovenaars die alle toverspreuken op aarde kent. Hij stuurt regelmatig boodschappers naar de hemel. Ze komen dankzij de toverspreuken van de tovenaars weer levend terug. Ik weet zeker dat de tovenaars vereerd zal zijn om Uwe Hoogheid te helpen.”

“Als het waar is wat je zegt, moet je meteen iemand naar de hemel sturen”, zei de maharadja.

De barbier was verrukt. De maharadja was erin getrapt! Nu Birbal nog. "Ik zal de wens van Uwe Majesteit meteen laten uitvoeren", zei de barbier. "Maar we moeten uw boodschapper met zorg uitkiezen. Het moet een wijze man zijn, die weet wat hij moet doen als hij in de hemel aankomt. Kent u zo'n persoon?"

"Birbal natuurlijk", zei de maharadja. "Hij is de wijste man van alle hovelingen. Hij moet de boodschapper zijn! Maar hoe komt Birbal in de hemel?"

De barbier glimlachte fijntjes.

"Mijn vriend, de tovenaars, zal Birbal op een brandstapel leggen. De tovenaars zal zijn toverspreuken opzeggen en het vuur aansteken. De vlammen kunnen Birbal geen kwaad doen. Hij zal langzaam onzichtbaar worden en binnen een uur in de hemel zijn."

"Schitterend", zei maharadja Akbar.

De volgende morgen vertelde maharadja Akbar het grote nieuws aan Birbal. De maharadja voegde eraan toe: "Ben je niet blij dat je naar de hemel kan? Dan zal je zoveel mooie en bijzondere dingen zien!"

Birbal antwoordde niet. Hij had meteen begrepen dat dit een gemene val van de hovelingen moest zijn. De maharadja dacht werkelijk dat het verhaal van de barbier waar was. Hoe kon maharadja Akbar zo'n onzinnig verhaal geloven! Maar de maharadja zag er zo blij uit. Daarom had het geen zin om tegen het plannetje van de barbier te protesteren. Maar Birbal zou geen Birbal zijn als er niet meteen een geweldig idee bij hem opkwam. Hij keek de maharadja aan en zei: "Ik ben heel vereerd om naar de hemel te mogen gaan. Ik heb echter wat tijd nodig om me voor te bereiden. Ik ga immers niet elke dag naar de hemel. Ik moet nieuwe kleren kopen en ik moet ook wat geschenken voor uw vader meenemen. Verder wil ik enige tijd met mijn familie doorbrengen, want het kan lang duren voordat ik weer terug ben. Ik wil er ook op toezien dat de brandstapel hoog genoeg is, anders kom ik niet in de hemel."

Maharadja Akbar stemde toe.

Birbal ging meteen naar huis. Hij was helemaal in zijn nopjes over zijn idee. De hovelingen zouden nog raar opkijken. Hij liet wat arbeiders komen en hij liet ze in het geheim een tunnel graven van zijn huis naar de brandstapel. Na een paar dagen was de tunnel klaar.

Birbal ging naar maharadja Akbar en zei: "Ik ben gereed voor mijn vertrek."

De maharadja keek hem aan. Hij was een beetje bedroefd om het vertrek van Birbal. Zou zijn geliefde adviseur echt terugkomen? Hij twijfelde een beetje. Maar zijn nieuwsgierigheid naar de hemel won het van zijn twijfel. Hij verlangde ook naar nieuws van zijn vader.

"Dat is goed", zei de maharadja. "Morgen stuur ik je naar de hemel."

De volgende dag zat Birbal heel rustig op de brandstapel toen deze werd aangestoken. De hovelingen grijnsden toen de brandstapel vlam vatte en begon te roken. Na een poosje was er zoveel rook dat men Birbal niet meer kon zien. Birbal stond toen snel op en glipte in de tunnel onder de brandstapel. Zo bereikte hij veilig zijn huis.

Een week ging voorbij. Birbal liet in deze tijd de tunnel naar de brandstapel weer afsluiten. In de tweede week kreeg Birbal er genoeg van om zich thuis te verstoppen. Hij verliet zijn huis om de maharadja te bezoeken. Maharadja Akbar was heel blij om Birbal levend en wel terug te zien.

“Het was zo saai zonder jou, Birbal”, zei de maharadja. “Maar zeg me, hoe was je reis en heb je nieuws van mijn vader?”

“Het was een gevaarlijke reis maar het was het waard. Uw vader maakt het heel goed en hij was blij met de geschenken. Er is slechts één ding dat hij mist, al was het niet zo belangrijk, zoals hij zei.”

“Zeg me gauw, wat mist hij dan?”, vroeg de maharadja ongeduldig.

“Hij kan niet geknipt en geschoren worden.”

“Waarom niet? Zijn er geen barbiers in de hemel?”

“Nog niet”, zei Birbal.

“Wat vervelend voor hem”, zei de maharadja. “Het lijkt me niet zo fris. Kunnen niets voor hem doen?”

“Jawel. Uw vader had een klein verzoekje.”

“En dat is?”

“Hij vroeg of hij de beste barbier van het land een tijdje mocht lenen.”

“Natuurlijk kan dat”, zei maharadja Akbar blij. “Er is geen betere barbier dan onze hofbarbier.”

De maharadja liet de barbier meteen roepen en vertelde hem dat hij naar de hemel mocht.

“Je bent gezegend om zo’n prachtige reis te maken. Maak je klaar, want morgen vertrek je.”

De barbier kon niets bedenken om zich hieruit te redden. Met een bleek gezicht stemde hij toe. Vanaf die tijd hielden de vijanden van Birbal zich lange tijd koest.

De muziek speelt luid
 een kaseko poku.
 Papa danst.
 Hij draait met zijn voeten.
 Hij zwaait met zijn armen.
 Mijn papa kan goed dansen.
 Papa pakt broertje Len
 en zwaait hem hoog in de lucht.
 Len kraait en kraait,
 papa draait en draait.
 Mijn mama kijkt, lacht.
 Ze schudt met haar heupen.
 Nu mag ik dansen met papa.
 Een voet hier,
 de andere daar.
 Ik sta op papa's voeten.
 Een stap naar rechts,
 een stap naar links.
 Ik dans met mijn papa
 op de tonen van de muziek.
 Hoeree.
 Papa houdt mij stevig vast.
 Een stap naar voren,
 een stap naar achteren.
 Wij dansen,
 papa en ik.
 Mama tilt Len op
 en danst ook mee.
 Papa, mama, Len en ik
 hebben plezier.
 Hoeree.

Heel lang geleden was er eens een jongen die Alex heette. Hij kwam uit een arm gezin en woonde in een eenvoudig dorp. Toen hij opgroeide, deed hij vaak boodschappen voor zijn ouders in de nabijgelegen stad. In de buurt van het dorp woonde ook de koning in een groot paleis. Op een dag zag Alex de koning met zijn gevolg uitrijden. Er reden ruiters te paard voor de koets van de koning. De koets zelf werd getrokken door vier paarden. De koetsiers waren keurig gekleed in koninklijk uniform. Naast de koning zat zijn dochtertje, prinses Andrea. Ze zwaaide naar hem.

Als ik groot ben, trouw ik met de prinses, dacht Alex. Dat vertelde hij aan iedereen die het wilde horen. De bakker, de kruidenier, de schoenmaker en de loodgieter lachten erom. Ze dachten dat het maar een jongensdroom was.

Alleen de smid zag het wel zitten. Hij mocht Alex graag. Zijn ijver en oplettendheid vielen op. Hij nam de jongen in dienst. De smid was een oud-soldaat. Behalve smeden leerde hij Alex ook gevechtstechnieken.

Tegen de tijd dat Alex een opgeschoten knaap was, stierf de oude schildwacht van de koning. Dit kwam de smid ter ore en hij spoorde Alex aan om zijn diensten op het paleis aan te bieden. Alex kon intussen de beste zwaarden, speren en schilden maken én hij was getraind in het vechten.

Hij doorstond de proeven om aangenomen te worden met gemak. Alex werd bewaker van de koninklijke schildenkamer. Die grensde aan de toren van de prinses. Het duurde niet lang voordat de prinses kwam kennismaken met de nieuwe schildwacht. Toen ze Alex zag, was ze op slag verliefd. Al gauw wilde de prinses met hem trouwen.

De koning vond de eenvoudige schildwacht eigenlijk te min voor zijn dochter. Maar ze was zijn enig kind. Het viel hem moeilijk haar iets te weigeren.

an de reus

“Andrea”, zei hij tegen haar, “de man die jou trouwt moet uitzonderlijk moedig zijn. Als Alex drie gouden haren van het hoofd van de mensenetende reus voor mij kan brengen, mag hij met je trouwen.”

Gedreven door de liefde voor zijn prinses, ging Alex op weg. Na een lange voettocht kwam hij bij een brede rivier. Er was een veerboot waarmee je kon oversteken. Toen de veerman hoorde dat Alex naar de mensenetende reus ging, wilde hij hem wel overzetten. Maar hij moest hem beloven om de vrouw van de reus te vragen hoe hij veerman af kon worden. Hij had genoeg van zijn baan. Dat beloofde Alex.

Nadat hij overgestoken was, leidde de weg hem naar een ommuurde stad. De poortwachter wilde hem op één voorwaarde door de stad laten gaan.

“Vraag de reuzin waarom onze vruchtbomen geen vruchten meer dragen.”

Ook dit beloofde Alex. Daarop werd hij doorgelaten en de poortwachter wees hem hoe hij verder moest. Er was nog één stad waar hij doorheen moest voordat hij bij het huis van de reus zou komen.

De volgende stadswachter wilde hem graag doorlaten, maar ook hij wilde dat Alex de reuzin om raad moest vragen.

“Het water in onze grachten is zo smerig. Hoe krijgen wij dat weer schoon?”

Natuurlijk beloofde Alex dat hij het zou vragen.

Na een maandenlange tocht, kwam Alex eindelijk aan bij het huis van de reus. Voor zijn geluk was die niet thuis. De reuzin, waarvan hij inmiddels had begrepen dat ze een goede en wijze vrouw was, ontving hem vriendelijk. Hij vertelde haar openhartig waarvoor hij kwam. Nadat zij hem aangehoord had, veranderde zij hem meteen in een spin. Hij moest zich verschuilen onder de reuzenbank.

Niet lang daarna begon de grond te dreunen. De reus was in aantocht. Bij elke stap die hij maakte, trilde de grond. Toen hij binnenstapte, begroette hij zijn vrouw vriendelijk. Opeens rook hij een mensengeur. Het maakte hem razend. Hij begon het huis overhoop te halen. Net zou hij de bank omkeren, toen de reuzin riep: “Lieve man, het zijn de worsten in de erwtensoep die je ruikt.”

De reus kalmeerde, want hij was dol op erwtensoep. De vrouw gaf hem twee volle emmers erwtensoep met enorme worsten. Toen hij dat op had, ging ze op de reuzenbank zitten. Ze riep hem om op de bank te komen liggen, zodat ze zijn hoofd kon masseren.

Alex hoorde de bank kraken en was bang dat die zou instorten.

Gelukkig was het een echte reuzenbank en na een tijdje hoorde hij de reus snurken. Hij sliep met zijn hoofd in de schoot van de reuzin.

De reuzin trok een haar uit zijn hoofd. Hij schrok wakker en vertelde dat hij droomde van een stad met smerig water.

“Dan moeten de bewoners dieper graven, tot op het witte zand”, zei de reuzin. Hij knipperde even met zijn ogen en viel weer in slaap. Na enige tijd trok de reuzin opnieuw een haar uit. Opnieuw schrok hij wakker. Dit keer had hij gedroomd van een stad waar de bomen geen vruchten meer gaven. Ook hier wist de reuzin raad op. “Stutten, water en mest geven”, antwoordde ze.

Hij legde zich weer neer in haar schoot. Zij trok een derde haar uit. De reus ging rechtop zitten.

“Ik droomde van een veerman die geen veerman meer wilde zijn”, zei hij.

“Hij moet de eerste de beste die over wil steken in de boot laten zitten en veerman maken”, zei de reuzin.

De reus was toen uitgerust en vertrok. De reuzin veranderde de spin weer in Alex en gaf hem de gouden haren. Zonder verder tijd te verliezen, begon hij aan de terugtocht. De poortwachters waren verbaasd Alex te zien. Niemand was ooit levend teruggekeerd uit het reuzenhuis. Hij vertelde de poortwachters wat de reuzin had gezegd. In elke stad kreeg hij als beloning een gouden paardje.

Ook de veerman had hem niet terugverwacht. Hij wilde weten hoe het hem vergaan was. Alex vertelde hem dat de gouden haren niet alleen op het hoofd van de reus groeiden, maar ook in zijn neus en oren. Pas toen hij veilig was afgezet gaf, hij de raad van de reuzin door.

Met de drie gouden haren meldde Alex zich triomfantelijk bij de koning. Die moest tegen zijn zin toestaan dat Alex met de prinses trouwde. De gouden haren liet hij in een speciale kast opbergen. Hij kon niets met ze beginnen. De gouden paardjes vond hij wel prachtig. Alex vertelde dat die aan de andere zijde van de rivier vrij rondliepen. De koning ging er meteen op af. In het paleis werd hij nooit weer gezien. Hij was veerman geworden. Alex werd koning in zijn plaats.

In een Arabisch land leefden eens twee mannen die Ali en Mansoer heetten. Ze waren burens en konden het best met elkaar vinden. Vaak maakten ze een praatje en wanneer ze elkaar konden helpen, deden ze dat graag. Dat zou misschien altijd zo zijn gebleven, als er op het erf van Mansoer niet een grote boom had gestaan.

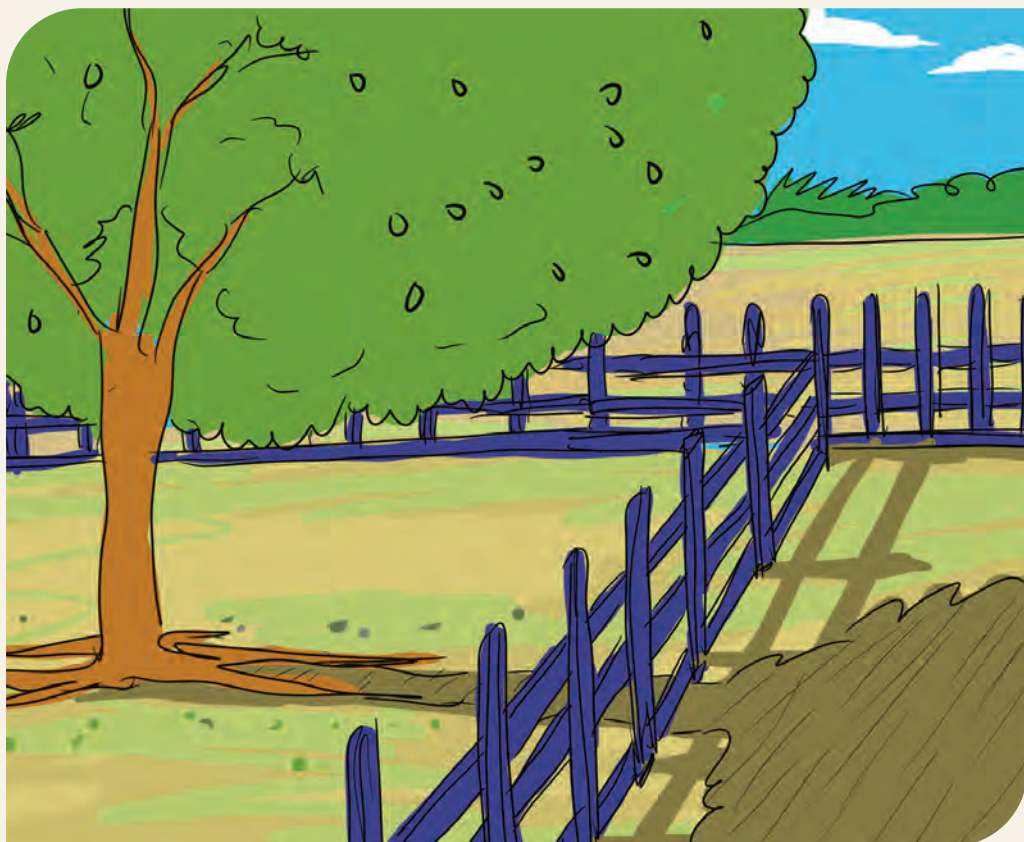
Het was een prachtige olijfboom. Het was een sterke boom, die ondanks de harde grond en de vele keitjes in de bodem, gewoon was blijven groeien op het erf van Mansoer. Nu was het wel zo dat Mansoer de boom goed verzorgde. Regelmatig kreeg hij water en mest. Twee keer in het jaar kon Mansoer mooie, ronde vruchten oogsten. Een deel van de olijven zette de vrouw van Mansoer op zout water. Dat was een lekkernijtje dat iedereen wel lustte. Met het andere deel maakte ze olijfolie. Dat was om mee te koken. Ja, de olijfboom gaf Mansoer veel plezier.

Zijn stam was dik en knoestig en zijn kruin was wel tien meter in doorsnee. De bladeren veerden zachtjes heen en weer als het waaide. In de vooravond, als de zon in het westen stond, wierp de boom een grote ronde schaduw op de grond. Maar de schaduw viel dan op het erf van Ali. De boom stond namelijk niet ver van de lage planken schutting die de twee erven scheidde.

Ali had op zijn erf naast het huis een ruim stuk opengelaten. Hij had het geplaveid met mooie tuintegels. Hij zorgde ervoor dat het er schoon en netjes was. Hij vond het prettig om buiten te zitten, vooral in het hete seizoen. Dan zette hij op het einde van de dag een luie stoel op zijn erf. Toevallig viel de schaduw van de olijfboom op zijn rustplekje. Dat maakte het daar lekker koel.

Het was een ideaal plekje om lekker uit te rusten na een dag van hard werken.

Op het erf van Mansoer viel omstreeks die tijd alleen een rechte schaduwstreep. Die kwam van de stam van de boom. Er paste nauwelijks een stoel op. Naast die schaduw brandde het zand je voeten.

Nu was het op een dag weer erg warm geweest. Mansoer had de hele dag hard gewerkt. Het zweet droop van zijn lijf. Toen hij thuiskwam, nam hij een lekker bad met koud water. Daarna trok hij schone huiskleren aan. Dat voelde al een stuk beter. Maar binnen in het huis was het benauwd. Al snel had hij het weer warm. Hij liep het erf op om daar wat verkoeling te zoeken. Zijn oog viel op buurman Ali. Die zat uitgebreid in een ruime stoel in de schaduw van zijn boom uit te rusten. Mansoer keek naar de rechte schaduwstreep op zijn erf. Die

gaf nauwelijks beschutting tegen de felle middagzon. Dit kan toch niet, dacht Mansoer jaloers. Hij ging bij de schutting staan.

“Jij zit in mijn schaduw”, zei hij tegen Ali.

“Jouw schaduw?”, vroeg Ali verbaasd.

“Natuurlijk”, zei Mansoer. “Het is toch de schaduw van mijn boom? Die schaduw is evengoed van mij als de vruchten die de boom draagt.”

“Dat heb je helemaal mis!”, riep Ali uit. “De schaduw ligt op mijn erf. Alles wat op mijn erf is, behoort mij toe.”

Zo kregen Ali en Mansoer ruzie om een schaduw. De vrienden werden vijanden.

Op een dag liep de ruzie zo hoog op, dat ze met opgewonden gezichten tegenover elkaar stonden. Nog even en ze zouden elkaar te lijf gaan.

Op dat moment kwam de kadi van de stad voorbij. Hij was een wijze, oude rechter. Hij kende Mansoer en Ali beiden goed. Hij had altijd gedacht dat de burens een voorbeeld van verdraagzaamheid waren. Nu zag hij ze als nijdige honden tegen elkaar blaffen.

Hoofdschuddend liep de kadi naar ze toe.

“Waarom gaan jullie zo tegen elkaar tekeer? Dat past goede burens toch niet.”

“Het is om die boom daar, o wijze rechter”, zei Mansoer. “Of liever gezegd om de schaduw die hij in Ali’s tuin werpt. Die schaduw is van mij.”

Ali riep daarop verontwaardigd: “Mansoer vergist zich, edelachtbare. De schaduw ligt op mijn erf en is dus van mij.”

De kadi keek verwonderd van de ene man naar de andere.

“Ik dacht dat jullie verstandige mannen waren”, zei hij. “Waarom maken jullie ruzie om zoiets gekks als een schaduw? Dat hoeft helemaal niet, want de schaduw is van jullie beiden.”

“Van ons beiden?”, vroegen Ali en Mansoer verbaasd.

Daaraan hadden ze nog niet gedacht.

“Vertel mij eens, Ali”, zei de kadi vriendelijk. “Als Mansoer geen boom op zijn erf had staan, zou jij dan in die schaduw kunnen uitrusten?”

“Nee, zeker niet”, antwoordde Ali.

Mansoer keek al triomfantelijk naar zijn buurman. Het was net alsof hij wilde zeggen, 'zie je wel dat ik in mijn recht sta'.

"Maar", zei de kadi nu tegen Mansoer, "als Ali's zijn erf niet zo mooi open was, zou je dan lekker van de schaduw kunnen genieten?"

Nee, dat kon evenmin.

"Ik zou dus zeggen", vervolgde de kadi, "dat de schaduw evengoed van Mansoer is als van Ali en evengoed van Ali als van Mansoer."

Dat moesten de mannen toegeven.

"Welnu", zei de kadi, "wanneer de schaduw van jullie beiden is, wat weerhoudt jullie ervan om er dan ook samen van te genieten? Zet er tegen het einde van de dag twee stoelen neer, voor ieder van jullie één. Jullie hebben allebei evenveel recht om van die schaduw gebruik te maken."

Dat vonden Ali en Mansoer een uitstekende oplossing. Als de zon in het vervolg naar het westen daalde, klom Mansoer over de schutting. Dan plofte hij in de stoel die Ali voor hem in de schaduw had klaargezet. Samen genoten ze van de koelte en het zachte gefluister van de bladeren.

Rani woonde met haar vader op het platteland van Suriname. Rani was pas elf jaar, maar toch hielp ze haar vader met alles. Op zekere dag riep haar vader haar bij zich en zei: "Ik zal niet lang meer leven, want ik ben al oud en vaak ziek. Wie zal er voor je zorgen? Niet ver van hier woont een vrouw die Mala heet. Ik heb haar gevraagd of jij bij haar mag blijven."

Toen zuchtte vader diep en stierf.

Hoewel tante Mala in het begin aardig was, werd ze steeds norser en bozer. Dat maakte Rani erg verdrietig en 's avonds zong ze treurige liedjes. Op een avond, toen ze in bed lag, hoorde ze vreemde geluiden. Ze stond op, sloop naar de keuken en deed langzaam de deur open. Ze schrok: zingend danste tante Mala met een kleine kaaiman. Tante Mala was een heks!

"Hahahai! Dus nu weet je het. Hahahai! Ik háát kinderen en daarom zal je voor me werken tot je erbij néérvalt!", krijste ze.

Snel deed Rani de deur achter zich dicht en ze rende naar haar kamer. Ze huilde de hele nacht en viel pas in de ochtend in slaap.

Ze stond laat op, wat de heks nóg bozer maakte: "Voor straf krijg je geen ontbijt en ga je eerst gras snijden voor de koe!"

"Ik heb geen sikkkel om het gras te snijden", zei Rani.

"Hahahai, ruk het gras maar met je mooie, blote handjes uit!", lachte de heks.

Bedroefd en hongerig ging Rani naar buiten, waar ze naast de sloot in het gras ging zitten.

"Pssjjt", hoorde ze.

Geschrokken keek Rani op. Uit het gras zag ze een grote slangenkop tevoorschijn komen.

"Ssjjj, niet bang sjiijn, lieve Rani. Ik ben Nagraj, de sjlangenkonin. Jij hebt altijd sjulke mooie liedjesj gesjongen, dusj sjullen we het grasj voor je sjnijden."

Opeens kwamen er een heleboel slangen tevoorschijn, die met hun

staart het gras uit de grond rukten en op een hoopje neerlegden.

“Dank je wel hoor, Nagraj. Dhanbád, dank je wel.”

Vlug liep Rani met het gras naar het huis van de heks.

“Ben je nu al terug?”, riep de heks. “Wie heeft het gras voor je gesneden? Hahahai, ik weet het al! Het is Nagraj, de slangenkoning! Wel, dan ga je nu jámundruiven voor me plukken in het bos!”

“Mag ik niet eerst wat eten?”, vroeg Rani.

“Eerst ga je jámun plukken!”, gilde de heks.

Omdat Rani honger had, ging ze snel weg om de jámun te plukken.

De heks zette in de keuken een grote ketel op het vuur om een toverdrank te koken. Terwijl ze kookte, zong ze een gemeen, vals lied.

Toen de toverdrank klaar was, riep ze de kaaiman en liet hem drinken. Opeens werd de kaaiman groter en groter; zó groot tot zijn kop bij het plafond kwam.

“Hahahaihai”, grinnikte de heks. “Ga naar het woud en dóód die slangenkoning!”

Dat vond de kaaiman best een leuke opdracht.

Rani was intussen bij het bos met de jámunbomen aangekomen.

“Pssjijt.”

Daar was Nagra!

“Ik zal je helpen”, zei hij.

Gauw verdwenen alle slangen in de jámunbomen en na een kwartier was de grond vol met jámundruiven.

“Dank je wel, dhanbád, lieve Nagraj”, zei Rani.

Opeens begon de grond te dreunen. Het was de kaaiman! Grommend viel hij Nagraj aan. Wat moest Rani doen? Ze brak gauw een lange tak van een boom en sloeg daarmee hard op de kop van de kaaiman. Het wonder gebeurde: de kaaiman werd kleiner en kleiner. Toen hij net zo klein was als vroeger, rende hij hard weg.

Nagraj keek naar het takje in Rani’s hand.

“Nu begrijp ik alles! Dit takje isj van de nimboom. De nimboom isj heilig en de bladeren hebben geneesjkracht.”

“Zou dit takje ook tegen de heks helpen?”, vroeg Rani.

“Nee, dit takje is niet voldoende. We moeten iets sterkers hebben om de heks te verslaan”, zei Nagra. “Wacht hier op me. Ik ben zo terug.”

Even later was Nagraj terug en zei: “Ik heb een ketel, een mes, een lepel, wat olie, een fles... en lesun en piyá. Laten we met onze toverdrank beginnen!”

Rani plukte nimbladeren, terwijl Nagraj het andere werk deed. Ze kookten de nimbladeren in de ketel. Nagra nam een lepel met olie, piyá en lesun en hield deze boven het vuur. Toen alles heet was, dompelde Rani de lepel in de ketel en de drank begon meteen hevig te sissen en te spatten.

“Ssjjj, ons drankje isj klaar!”, riep Nagraj.

De toverdrank deden ze in de fles.

Het was al donker geworden en Rani was erg moe. “Als je wilt, kan je op mijn rug zitten”, zei Nagraj. Rani klom op zijn rug en zo gingen ze op weg naar het huis van de heks. Daar stapte Rani van Nagraj af. Ze gingen stilletjes verder tot Nagraj opeens gilde: “Help! Ssjjj! Help!”. Nagraj was in een grote, glazen valkuil gevallen, met zulke gladde wanden dat hij telkens teruggleed.

“Hahahai, nu heb ik jullie beiden te pakken!”, hoorde Rani de heks roepen. Snel verborg ze zich in een bosje.

“Maar eerst ga ik jou straffen, Nagraj. Ik verander je in een vieze, vette spin. Hahahai!”

De heks begon haar toverspreuk op te zeggen: “Anda ka banda, kalakolin, ik verander jou in een vieze...”

Op dat moment sprong Rani naar voren. Ze gooide het flesje toverdrank over de gemene heks leeg. Er kwam overal rook uit de heks en terwijl ze langzaam oploste, waren er spetterende en borrelende geluiden te horen.

“Haai!”, gilde de heks voor het laatst.

De rook werd dikker en dikker tot de heks helemaal was verdwenen! En Nagraj? Rani rende naar de valkuil. Gelukkig was Nagraj nog niet in een spin veranderd, maar hij was wél ánders!

“W-wie ben jij?”, vroeg Rani.

“Ssjjj, ik ben Raj”, zei de jongen met het krullend haar in de valkuil. “Ga je me helpen hieruit te komen?”

Rani liep snel naar het huis om een stuk touw te halen waarmee ze Raj uit de valkuil kon trekken. Even later zaten ze naast elkaar in het gras. Ze hadden veel aan elkaar te vertellen. Toen Raj hoorde dat Rani geen ouders meer had, zei hij: “Ik woon in Nickerie en ik moest inkopen doen in de stad. Onderweg verdwaalde ik en toen veranderde die slechte heks me in een slang. Als je wilt, kan je met me meegaan naar Nickerie. Mijn vader en moeder zullen erg blij zijn en ik ook!”

“Dat wil ik erg graag”, zei Rani.

Zo gingen Raj en Rani hand in hand op weg naar Nickerie. Ssjjj!

1. Heksendans

*De wereld is gemeen.
Daarom dans ik op mijn teen.
Hahaha! Hihahhee!
Kaikai, kleine kaaïman
dans met me mee!*

*Ik haat alle kinderen.
Ik haat alle mensen.
Niemand moet mij hinderen.
Wat voor kwaads kan ik nog wensen?
Hahaha! Hihahhee!
Kaikai, kleine kaaïman
dans met me mee!*

2. Heksentoverdrank

*Heerlijk, daar eet ik mijn vingers bij op!
Kakkerlakkenlever en ringwormenbloed,
een snuffje kaneel en mijn drankje wordt goed.*

*Ik ben Mala, de heks van het woud,
Nu nog wat knoflook, peper en zout.
Ik haat alle kinderen die vrolijk zijn,
een klein beetje masala en een scheutje azijn.*

*Twee konijnenogen en een kikkerblaar.
Een beetje roeren en mijn drankje is klaar.*

In het dorp Sonopo woonde de oude tata Taki samen met zijn vrouw mma Makandi. Hun dochter Seeka was een schoonheid, die de leeftijd had bereikt om te trouwen. Maar geen van de mannen van Sonopo beviel haar.

Aan de andere kant van de wereld woonden tata Lespeki en mma Pasensi met hun zoon Bunu in het dorp Sondongo. Bunu was een eerlijke, voorbeeldige en hardwerkende jongeman. Ook voor hem was het tijd om een vrouw te kiezen. Maar geen vrouw in Sondongo kon hem bekoren.

Op een dag hoorde Bunu twee trekvogels praten.

“Is Bunu nog steeds niet getrouwd? Ik begrijp hem niet. Er zijn zoveel leuke vrouwen in Sondongo”, zei de ene vogel.

De andere vogel zei: “Zo is het ook met Seeka in Sonopo. Die is ook zo kieskeurig. Ze slaat elk huwelijksaanzoek af.”

Bunu had het gesprek van de vogels gehoord. Hij ging naar zijn vader. “Tata Lespeki, ik heb gehoord dat er een vrouw woont in Sonopo die nog niet getrouwd is. Ik zou haar graag willen opzoeken.”

Tata Lespeki sprong op van blijdschap. Eindelijk had zijn zoon interesse voor een vrouw. Hij beloofde hem te ondersteunen en zorgde ervoor dat hij kreeg wat hij nodig had voor de lange reis naar Sonopo.

Toen Bunu zover was, begon hij te voet aan de reis. Hij liep de hele ochtend. Uiteindelijk kwam hij aan bij een rivier. Hij had geen boot en er was niemand in de omgeving aan wie hij hulp kon vragen. Plotseling zag hij de rug van een nijlpaard boven het water uitkomen. Bunu sprong meteen op de rug. Het nijlpaard bracht hem naar de overkant, zodat hij verder kon.

Na een tijdje kwam Bunu bij een rivier die breder was dan de vorige. Terwijl hij stond na te denken hoe hij zou oversteken, kwam er een reuzenkaaiman naar hem toe. De kaaiman was even lang als een korjaal. Bunu sprong op zijn rug en de kaaiman zwom met hem naar de overkant van de brede rivier.

Bunu liep verder. Hij kwam bij de zee. Hoe moest hij nu verder? Hij ging het zeewater in om een weg te zoeken. Hij was al bijna tot zijn hoofd onder water, toen hij een grote vis zag, een lalau. De vis slikte hem in en zwom naar de overkant van de zee. Daar braakte hij Bunu uit op een strand.

Bunu liep weer verder. Hij passeerde drie rivieren. Bij elke rivier kon hij oversteken op de rug van een kaaiman.

Eindelijk kwam hij op een dag bij een kreek die langs Sonopo liep. Een jongeman was bezig te baden. Bunu groette beleefd en ging ook baden. "Mati, vriend, hoe gaat het met jou?"

De jongeman antwoorde "Het gaat goed, Bunu".
Verbaasd vroeg Bunu "Hoe weet je hoe ik heet?"

De jongeman antwoordde “Omdat jij wist dat ik Mati heet, wist ik dat jij Bunu heet. Ik weet ook dat je bent gekomen om met Seeka te trouwen.”

Na het baden liepen ze samen naar het huis van Mati, waar Bunu mocht overnachten.

“Het is niet goed om de hand van een vrouw te gaan vragen in de vooravond”, zei hij. “Je kan dat liever in de ochtenduren doen.”

Bunu kon nauwelijks slapen van ongeduld. ’s Ochtends wees Mati hem het huis van Seeka. Op dat moment kwam Seeka uit de woning. Toen ze Bunu zag, hield ze haar pas in. Ze ging het huis weer binnen. Haar ouders waren net opgestaan.

“Tata en mma, ik heb net een jongeman gezien, die ik nooit eerder in Sonopo heb gezien. Ik weet niet waarvoor hij hier is, maar dit is de man met wie ik wil trouwen”, zei ze.

De ouders waren blij en nieuwsgierig naar de jongeman. Intussen was Bunu teruggekeerd naar het huis van Mati. Hij had Seeka gezien, maar was zo verrast door haar schoonheid, dat hij geen woord had kunnen uitbrengen.

De volgende ochtend ging Bunu weer heel vroeg naar het huis van Seeka.

Toen ze naar buiten kwam, riep hij haar.

“Seeka!”

Zij antwoordde: “Ja, Bunu?”

“Ik ben speciaal voor jou naar Sonopo gekomen”, zei hij.

Seeka lachte en zei: “Ik heb speciaal op jou gewacht.”

Ze bracht hem naar haar ouders, die maar al te graag toestemming gaven voor het huwelijk tussen de twee.

Bunu wilde naar Sondongo gaan om zijn ouders te vertellen dat hij ging trouwen. Maar de ouders van Seeka wilden hun dochter zo snel mogelijk getrouwd zien.

“Trouw met haar, dan neem je haar mee naar Sondongo”, zeiden ze. Het hele dorp vierde feest toen Seeka en Bunu trouwden.

Volgens afspraak reisden ze daarna naar het dorp van Bunu. Zijn ouders waren heel blij dat hun zoon terug was. Ze waren nog blijer dat hij een schoondochter had meegenomen. Na een paar maanden zei Seeka tegen haar man: “Bunu, Ik ben enig kind van Taki en Makandi. Ze missen mij. Laten wij weer een tijdje in Sonopo gaan wonen.”

Zo maakten ze weer de lange reis naar Sonopo en bleven daar een tijd wonen, tot Bunu zei dat het tijd was om naar zijn ouders terug te gaan. Zo ging het jaar in, jaar uit.

Bunu en Seeka kregen kinderen, een tweeling. Het waren meisjes. Tata Lespeki, hun grootvader, noemde het eerste meisje Biinga ku hën en het tweede meisje noemde hij A poi kaa. Biinga ku hën, omdat ze als eerste kwam en ondersteuning nodig had. A poi kaa, omdat ze als tweede kwam en de weg al vrij was gemaakt voor haar. De meisjes groeiden op tot mooie tieners. Steeds gingen ze met hun ouders mee naar Sonopo en Sondongo. Ze trouwden en kregen kinderen. Het werd steeds moeilijker om heen en weer te reizen.

Bunu en Seeka werden oud. Ze overleden vlak na elkaar. Kort daarna besloot Biinga ku hën met haar man en kinderen in Sonopo te blijven wonen. A poi kaa zou zich met haar gezin in Sondongo vestigen. Zo kregen beide dorpen een schat van Bunu en Seeka.

Biinga ku hën en A poi kaa wisten dat ze elkaar erg zouden missen. Daarom spraken ze af dat ze elkaar elke dag een teken zouden geven. Dan wisten ze dat ze aan elkaar dachten. Biinga ku hën zou in de ochtend de hemel kleuren. A poi kaa zou dat in de namiddag doen. Als je bij zonsopgang de hemel ziet kleuren, weet je dat Biinga ku hën aan A poi kaa denkt. En als de hemel kleurt bij zonsondergang, denkt A poi kaa aan Biinga ku hën.

Carlos Esteban woonde met zijn vrouw Milagros en hun drie zonen op een boerderij in de hooglanden van Peru. Hij kweekte lama's. Lama's lijken een beetje op schapen, maar ze zijn veel groter en hebben een lange nek. Boer Carlos verdiende aardig met zijn lama's. Hij verkocht de lama's aan mensen die ze gebruikten om zware lasten te dragen over de smalle bergpaden. Hij schoor ook elk jaar de vachten van de lama's. Dan verkocht hij de wol aan mensen die er kleden en kleding meemaakten. De wollen kleren waren lekker warm in de koude, hoge bergstreek. Ook de gedroogde uitwerpselen van de lama's werden nuttig gebruikt. De mensen in het dorp gebruikten ze om vuur te maken en om de lemen vloer van hun hutten mee aan te stampen. Met de lama's kon Carlos genoeg geld verdienen om zijn gezin te verzorgen. Maar het was hard werken. Gelukkig had hij zijn vrouw Milagros en zijn drie zonen: Diego, Rodrigo en Luis. Allemaal hielpen ze mee op de veeboerderij.

Carlos hield veel van zijn zonen. Naarmate hij ouder werd, piekerde hij steeds meer over zijn eigendommen. Wat zou er gebeuren, als hij er niet meer zou zijn? De zonen verschilden flink in leeftijd. Rodrigo was tien jaar na Diego geboren. Daarna had het weer zes jaar geduurd voor Luis er was.

Toen hij een keer met Diego op de bergweide was, vroeg hij hem: "Zoon, ik heb de laatste tijd nare dromen. Het zou zomaar kunnen dat ik er op een dag niet meer ben. De lama's zijn heel wat waard. Hoe moet ik die onder jullie verdelen?"

Diego schrok een beetje. "Padre, dat u nog lang moge leven! Hoe u de lama's ook verdeelt, ik vind alles goed."

Dat stelde Carlos een beetje gerust. Diego had als eerstgeborene ook alles kunnen opeisen. Nu wilde Carlos ook de mening van de andere zonen horen. Hij zocht Rodrigo op. Die was net in gesprek met een aardappelboer die een lama wilde kopen om zijn vrachten te dragen. Rodrigo was handig in dit soort dingen. Hij kon goed onderhandelen.

Hij had weleens gezegd dat hij handelaar wilde worden. Daar viel ook een goede boterham mee te verdienen.

De aardappelboer en Rodrigo waren het eens geworden over de prijs. De man betaalde en vertrok met zijn nieuwe aankoop. Rodrigo overhandigde het geld aan zijn vader, die de biljetjes netjes opvouwde en in zijn broekzak stak.

Toen sprak hij dezelfde woorden die hij eerder tegen Diego had gezegd. "Zoon, ik heb de laatste tijd nare dromen. Het zou zomaar kunnen dat ik er op een dag niet meer ben. De lama's zijn heel wat waard. Hoe moet ik die onder jullie verdelen?"

Ook Rodrigo schrok. "Bent u ziek, padre?"

"Nee, nee", stelde zijn vader hem gerust. "Maar ik zou toch graag willen weten hoeveel lama's jij zou willen erven."

"Padre", antwoordde Rodrigo, "alles wat u doet is goed, maar ik zou graag een klein kapitaal willen om een handeltje te beginnen."

Vader Carlos hoefde nu alleen nog van Luis te horen wat hij wilde erven. Hij vond hem in de stallen waar een moederlama haar pasgeboren jong zoogde.

Luis was nog maar een knaap, veertien jaar oud. Carlos vroeg zich af of hij de arme jongen nu al moest lastigvallen met de gedachte aan zijn dood. Hij besloot het wat voorzichtiger aan te pakken.

"Luis", zei hij. "Stel je voor dat je een aantal lama's op de boerderij voor jezelf mocht uitkiezen. Welke lama's zou je dan kiezen?"

Luis keek vreemd op. Waarom zou zijn vader zo'n vreemde vraag stellen? Maar toch dacht hij erover na.

"Ik zou graag een vrouwtje en een mannetje willen. Krachtige dieren, nog in de bloei van hun leven, zodat er mooie lammetjes geboren kunnen worden."

Carlos was tevreden. Hij had alle drie zonen gehoord. Hij wist hoe de lama's verdeeld zouden moeten worden na zijn dood. Hij vertelde het aan zijn vrouw.

"Stel je voor dat ik eerder doodga dan jij", zei ze. "Misschien is het goed dat je het ook aan je jongere broer vertelt."

Deze broer heette Victor. Hij woonde twee dagreizen verder en was ook lamakweker. Toen Carlos hem opzocht en vertelde waarvoor hij kwam, beloofde hij erop toe te zien dat de erfenis van Carlos volgens zijn wens zou worden verdeeld.

"Maar ik hoop dat je nog lang zal leven", zei hij.

"Zeker", zei Carlos, "maar ik ben toch blij dat ik dit al geregeld heb. Dan is er geen geruzie na mijn dood."

Een aantal jaren gingen voorbij. Carlos werd oud en zwak. Het werk op de boerderij ging hem steeds moeilijker af. Op een dag stierf hij. Milagros en haar zonen waren erg verdrietig. Maar het leven moest doorgaan. Milagros riep haar zonen bij elkaar om de wens van hun vader te vertellen.

“Diego krijgt de helft van de lama’s, Rodrigo krijgt een derde deel en Luis een negende deel. Luis mag als eerste zijn deel uitzoeken.”

Nu waren er op dat moment zeventien lama’s op de boerderij. Rodrigo, die het beste was met getallen, sprak als eerst.

“Maar mama, zeventien is niet deelbaar door twee, noch door drie en ook niet door negen. Hoe moeten we de lama’s nu eerlijk, volgens de wens van onze vader verdelen?”

Ze gingen naar de bergweide, waar de zeventien lama’s graasden. Ze lieten de zeventien dieren naast elkaar staan. Nee, zeventien gedeeld door twee ging niet. Dan zouden ze een lama in tweeën moeten verdelen.

Op dat moment kwam hun oom Victor aangereden op een lama. Hij had gehoord dat zijn broer was overleden. Hij wilde zijn laatste rustplaats bezoeken en de weduwe en haar zonen troosten. Ook herinnerde hij zich de belofte die hij jaren geleden aan Carlos had gedaan.

Hij zag zijn neven en hun moeder vertwijfeld bij de lama’s staan. Zouden ze echt een lama slachten?

“Wacht”, riep hij. Hij stapte van zijn lama af. “Neem deze erbij. Jullie mogen dit dier hebben. Dan zijn er achttien lama’s.”

Luis mocht als eerste zijn negende deel uitzoeken. Hij koos twee lama’s uit.

“Nu mag jij de helft van achttien, dat is negen”, zei oom Victor tegen Diego.

“En ik krijg er zes. Dat is een derde van achttien”, riep Rodrigo verheugd. “Als ik die verkoop, heb ik een aardig kapitaaltje om een handelszaak te beginnen.”

Oom Victor klom op de overgebleven lama. “Dan neem ik deze terug”, zei hij. “Negen plus zes plus twee is zeventien.”

En zo werd de wens van Carlos naar ieders tevredenheid vervuld.

Elena was door het dolle heen, toen ze van de turnoefening kwam. Ze rende het huis binnen en botste tegen haar broer Donovan op.

“Hé, kijk toch uit waar je loopt”, riep hij.

“Donovan, waar zijn papa en mama? Ik heb geweldig nieuws!”

“San! Je maakt me nieuwsgierig. Wat is er aan de hand?”

Op dat moment draaide de auto van hun ouders het erf op. Elena rende naar buiten om ze te zeggen dat ze iets belangrijks te vertellen had.

Toen ze allemaal in de woonkamer waren, barstte ze los.

“Suriname gaat meedoen met een internationale turnwedstrijd. Er zullen tien turnsters worden geselecteerd bij een nationale wedstrijd en mijn trainer wil dat ik ook meedoe met de competitie.”

“Je maakt niet veel kans”, zei Donovan. “Er zijn aardig wat turnverenigingen.”

“Wedstrijdtraining is best zwaar”, zei haar moeder. Ze wist er alles van, want ze had vroeger meegedaan met nationale basketbalwedstrijden.

“Ik denk dat het Elena wel zal lukken”, zei haar vader.

Hij wist hoe zijn dochter was. Ze liet zich niet gauw ontmoedigen.

Wanneer iets niet lukte, gaf ze nooit op. Ze bleef oefenen totdat het lukte. Hij vond dat geweldig.

Elena vertelde dat haar turnleraar gezegd had dat ze talent had. Hij wilde haar persoonlijk coachen. Ze moest dan om de ene dag gaan trainen. Haar ouders vonden het goed, onder één voorwaarde. Haar schoolprestaties mochten er niet onder lijden. Dat belofde Elena.

Het bleek moeilijker dan ze had gedacht om zich aan haar belofte te houden. Ze had weinig tijd voor haar schoolwerk en was ook vaak moe. Tijdens de les viel ze soms in slaap. Haar leerkracht, meester Joël, sprak haar erover aan.

“Elena, je bent altijd een flinke leerling geweest, maar nu zie ik dat je vaak geen huiswerk hebt gemaakt. Je slaapt in de klas. Wat is er aan de hand?”

Elena vertelde hem dat ze oefende voor de turnwedstrijd. Meester Joël zei dat ze niet over zou gaan naar leerjaar zeven als het zo doorging. Hij beloofde met haar ouders en haar trainer te praten. Samen besloten ze dat Elena voortaan alleen op de dinsdag, zaterdag en zondag zou trainen. Haar turnleraar was er niet helemaal blij mee. Elena haar turntechnieken waren enorm vooruitgegaan. Het was een lust om haar aan de toestellen te zien. Maar hij begreep dat haar studie ook belangrijk was en stemde daarom toe.

Hierna leek het te lukken. Elena maakte meteen na school haar huiswerk. In het weekend kon ze naar hartenlust sporten. Haar inspanningen waren niet voor niets. Bij de landelijke turnwedstrijd werd ze samen met negen andere turners gekozen om het volgende jaar Suriname te vertegenwoordigen in de Sovjet-Unie. De gekozen groep werd gefeliciteerd. Er werden nieuwe afspraken gemaakt. Suriname moest een goede beurt maken. Elena slikte even toen ze hoorde dat ze elke dag moest oefenen. Was dat wel haalbaar? De ouders werden erbij gehaald, want ook zij moesten offers brengen. De turners kregen een strak dagschema. Hierin stonden niet alleen de oefentijden precies aangegeven, maar ook wanneer de turners naar school moesten of hun huiswerk moesten maken. De dagelijkse trainingen zouden 's morgens plaatsvinden. Dit betekende dat de ouders hun kinderen moesten brengen. Elena's ouders brachten haar om de beurt. Op de maandag ging ze met haar vader naar de training, op de dinsdag bracht haar moeder haar, op de woensdag haar vader weer enzovoort. Dit ging maandenlang door. Donovan werd zelfs jaloers. Hij vond dat alle aandacht naar Elena ging.

De dag dat ze naar de internationale competitie zou vertrekken, brak eindelijk aan. Elena wist zelf niet hoe ze het had klaargespeeld. Ze had dagelijks getraind én haar cijferlijst was mooi. De wedstrijd was in de vakantie. Haar moeder en Donovan zouden meegaan naar de Sovjet-Unie om haar aan te vuren.

Toen Elena de deelnemers op de dag van de wedstrijd zag opwarmen, raakte ze even in paniek. Al die turners en turnsters waren supergoed. Sommigen deden stunts die ze nooit eerder had gezien. Het lukt me nooit hen te verslaan, dacht ze. Donovan zag de paniek in haar ogen en liep naar haar toe.

"El, lukt 't?", vroeg hij.

Elena keek hem aan. Tranen rolden langs haar wangen. Hij gaf haar een stevige omhelzing. Haar moeder kwam ook aangelopen en probeerde Elena ook te kalmeren. Op dat moment klonk de fluit, die aangaf dat de turners zich moesten aanmelden voor de laatste aanwijzingen.

Elena begon zich ook op te warmen. Plotseling struikelde ze. Donovan rende naar haar toe.

“Ik kan ’t niet, Don”, snikte ze.

“Elena, hier heb je een heel jaar keihard voor gewerkt. Ga dus gewoon door, want alleen het feit dat je hier bent, is al een prestatie”, zei Donovan.

Elena veegde de tranen weg en ging verder met de warming-up. Tegelijkertijd keek ze naar de andere deelnemers. Ze voelde zich zo onzeker. Vooral toen ze de ster van de Sovjet-Unie zag. Ze was een jaar of twaalf, slank, lang, behoorlijk lenig en het leek erop alsof ze onverslaanbaar was.

Het viel Elena op dat de turnster steeds een slokje uit een fles nam. Plotseling kreeg Elena een gedachte. Ze had diazepam, een slaapmiddel, bij zich. Deze tablet had de dokter haar vorig jaar voorgeschreven, toen ze pas was begonnen met de intensieve training en ’s avonds moeite had om in slaap te vallen.

Ik kan een tabletje in haar fles doen, dacht Elena. Ze schrok van haar eigen gedachten, want ze was niet zo opgevoed. Bij een wedstrijd moest het er eerlijk aan toe gaan. Haar ouders zeiden altijd dat het onsportief was om niet tegen je verlies te kunnen.

Toch pakte ze een tabletje uit haar tas en liep naar de turnster. Die glimlachte vriendelijk en zei dat ze het leuk vond iemand uit Suriname te ontmoeten. Ze vertelde dat de turners in haar land heel jong begonnen en naar speciale sportscholen gingen. Zij turnde al vanaf haar 5e en sindsdien bestond haar leven eigenlijk alleen uit turnen. Elena kreeg een beetje medelijden met haar en besloot de tablet niet meer in het drankje te zetten. De woorden van Donovan dansten door haar hoofd.

“Gewoon ’t feit dat je hier bent, is al een prestatie!”

Hij wuifde naar haar vanaf de tribune. Ze wuifde terug en ging netjes naar de verzamelplaats voor alle deelnemers. Toen ze aan de beurt was, deed ze haar uiterste best. Ze kwam niet in de top drie, maar kreeg toch een prijs als ‘De beste nieuwkomer’. Allerlei trainers moedigden haar aan om het jaar daarop weer deel te nemen. Iedereen was trots op haar en zij ook op zichzelf.

Mijn haren zijn
krullend kroes
zo zacht
net dons.

Kralen en kleuren,
kammen en borstels,
speldjes en strikjes.

Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.
Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.

Recht dat hoofd!
Mijn mama wil
dat ik blijf zitten
op mijn bil.
Scheiding recht,
ze trekt, ze draait, ze vlecht,
Au au au, het doet me pijn.

Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.
Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.

Ik wil het niet!
Ik wil het niet!
Ik moet geen dunne vlechtjes.
Ik moet geen kraaltjes.
Ik moet geen strikjes.
Ik wil gewoon mijn haren los
in een grote, wilde bos.

Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.
Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.

Schatje, gudu
honnepon
Een druppel tonka
en nog wat kokosvet
Het voelt nu zacht.
Nog even maar,
dan is je kunstwerk klaar

Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.
Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.

Ik heb geen keus.
Het moet gebeuren
Maar ach, als ik straks
voor de spiegel sta,
ben ik de allermooiste
van de wereld.
Dus nu nog even...

Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.
Stil zitten meid,
als je mooi wilt zijn.

Elka en haar zusje Valerie waren het jaar 2020 begonnen als elk ander. Ze hadden met mama en papa, ooms en tantes, neefjes en nichtjes oudjaar gevierd bij opa en oma thuis. Om twaalf uur hadden ze, samen met de andere neefjes en nichtjes geproost met kinderchampagne. Vol verwachting gingen ze het nieuwe jaar in.

In maart begon de narigheid. De juf vertelde op een dag over een vreemde ziekte, die bezig was zich over de hele wereld te verspreiden. "Iedereen moet zoveel mogelijk thuisblijven", zei ze. "Jullie krijgen eerder paasvakantie."

Een paar kinderen juichten. "Lekker vrij!"

Elka vroeg: "Wat voor ziekte is dat juf?"

"De ziekte wordt overgebracht door een besmettelijk virus, dat ze coronavirus noemen. Het is een piepklein beestje dat je niet met het blote oog kan zien. Maar als iemand die ziek is, hoest of niest, vliegen de beestjes in het rond en dan kunnen ze iemand anders ziek maken. Daarom moeten de mensen zo min mogelijk met elkaar in contact komen", vertelde de juf.

Norman, die eerst gejuicht had, keek nu bedrukt.

"Ga je dood als je het hebt?"

"Gelukkig worden de meeste mensen weer beter", zei de juf. "Maar oudere mensen of mensen die al een ziekte hebben, kunnen er wel dood van gaan. Daarom moeten jullie niet bij je opa en oma gaan."

Ojé, dacht Elka, hoe moest dat nou? In de vakanties gingen zij en Valerie altijd een tijdje bij opa en oma blijven, omdat mama en papa moesten werken. Op gewone schooldagen gingen ze naar de oppas.

Maar 's middags hoorde mama dat ook de oppas zou sluiten.

"Hoe moet ik dan doen met mijn werk?", vroeg ma aan de leidster.

Die zuchtte. "Ik weet het ook niet mevrouw. Kunt u niet aan uw baas vragen of u thuis mag werken?"

“Dat wordt moeilijk”, zei mama. “Ik ben hoofd van het magazijn van de winkel. Ik moet letten op wat in en uit gaat.”

In het land veranderde er heel wat. Mensen mochten niet meer 's avonds op straat. Er mochten niet te veel mensen in de winkels of kantoren komen. Als je binnenging moest je je handen ontsmetten en een mondkap opdoen. Feesten waren verboden. Oude mensen mochten helemaal nergens naar toe. En de school was dus gesloten. Papa en mama vonden dat ze hun twee dochters niet alleen thuis konden laten, maar ze moesten allebei naar het werk. Anders was er geen geld. Ze besloten ieder een week verlof te nemen, eerst mama en toen papa. Ze kochten een telefoon voor Elka. Elka was al tien jaar. Zij zou op zichzelf en haar vierjarig zusje moeten letten.

“Elka”, zei mama, “we gaan een dagschema maken voor jou en Valerie. Daarop staat precies wat jullie moeten doen als papa en ik er niet zijn. Wij zullen jullie elke dag een paar keer bellen om te kijken of alles goed gaat.”

Ze maakte op de telefoon een contactlijstje van mensen die Elka kon bellen. Daarin stonden de nummer van papa en mama, maar ook van de buurvrouw, van oma en opa, van tante Nicole, van oom Rudi en nog veel meer mensen.

“Je mag ze ook wel bellen voor een gezellig babbeltje”, zei mama, “maar niet te lang, want dan raakt je beltegoed op.”

De nummers van de belangrijkste mensen schreef ze ook op een papiertje dat ze op de ijskast plakte. Toen gingen ze oefenen om te appen.

“Hoe gaat het?”, appte mama.

“Het gaat goed?”, appte Elka terug.

“Kijk”, zei mama, “als je dit ingedrukt houdt, kan je ook gewoon praten.”

Ze lieten Valerie iets zeggen.

“Dag lieve mammie, ik lust lekkers”, zei Valerie.

Mama liet de meisjes luisteren naar de gesproken boodschap die op haar telefoon was overgekomen. Samen oefenden ze de volgende dagen met het schema van Elka en Valerie. Het was niet makkelijk. Soms had Elka helemaal geen zin in lezen of rekenen. Of wilde ze liever naar de televisie kijken, dan bezemen. En met Valerie wist je het ook maar nooit.

“Het eist discipline”, zei mama, “maar ik zal je vaak bellen om te kijken of het lukt en jij mag ook bellen of een appje sturen.”

De week dat papa verlof had genomen, begon met een verrassing. Hij had een tablet voor Elka en een tablet voor Valerie gekocht. Die van Valerie was een kindertablet, met plaatjes en grote letters. Die van Elka was een echte.

“Ik ga je leren om te mailen”, zei papa “en we zullen ook kennis maken met Google. Aan Google kan je alles vragen wat je wilt. Hij heeft bijna altijd een antwoord.”

Toen mama thuiskwam, zei Elka: “We gaan mijn schema moeten aanpassen. Ik moet nu ook internetten. Elke dag minstens een uur.” Ze vond haar tablet ontzettend leuk. Ze had nooit geweten dat je er zoveel mee kon doen. Elke dag stuurde ze een mailtje naar papa. Mama hield niet zo van mailen. Zij wilde liever een appje.

Toen de paasvakantie voorbij was, mochten Elka en Valerie nog steeds niet naar school. Gelukkig hadden ze goede afspraken gemaakt met hun ouders en mama ging elke week naar school om taken op te halen voor haar dochters. Soms appte of mailde de juf wat ze moesten doen.

De dingen leken weer een beetje te gaan tot tante Ineke huilend opbelde. Opa was besmet geraakt. Hij was opgehaald met een loeiende ambulance. De broeders en zusters waren gekleed in een soort astronautenpakken: plastic overjassen, mondmaskers, beschermende brillen, handschoenen. Opa werd naar het ziekenhuis gebracht. Hij mocht geen bezoek krijgen.

Na een week overleed opa. Alleen heel naaste familie mocht naar de begrafenis. Papa, mama, Elka en Valerie gingen ernaartoe. Ze moesten hun mondkap opdoen en anderhalve meter afstand houden van andere mensen.

“Dag opa”, fluisterde Elka toen de kist in het graf zonk. Ze had opa maandenlang niet echt gezien, alleen op de tablet. Ze gooide een fayalobi op de kist. Mama had haar verteld dat opa naar de hemel was gegaan.

In oktober mochten Elka en Valerie drie dagen in de week naar school. Op de andere dagen maakten ze huiswerk. Het typen op de tablet ging Elka steeds vlotter af. Ze begreep hoe ze zelf, zonder de juf, heel wat kon leren.

“Daar zal je later heel wat aan hebben”, zei papa. “Dat is toch nog een geluk bij een ongeluk.”

In december werden heel wat mensen ziek. De scholen werden weer gesloten. Papa kocht twee grote pagara’s.

“Ik ga 2020 wegschieten”, zei hij.

Iedereen keek uit naar 2021. Zou het een beter jaar worden?

Marisa komt uit Apetina. Dat is in Zuid-Suriname. Haar broertje is ernstig ziek. Hij ligt in een hospitaal in Paramaribo. Daarom blijven Marisa en haar moeder voorlopig in Bernharddorp, een dorpje vlak bij Paramaribo. Marisa gaat daar ook naar school.

Op een dag krijgen ze op school bezoek van een mevrouw en meneer. De juf praat met ze en zegt dan: "Jongens en meisjes, jullie weten allemaal dat er in ons binnenland goud wordt gevonden."

"Ja juf, veel goud!", roept Winsten.

Danitsha zegt: "Mijn vader werkt bij Rosebel Gold Mine. Daar vinden ze vreselijk veel goud."

"Juist Danitsha!" zegt juf. "Dat is een grote goudmaatschappij waar veel mensen werken. Die grote goudmaatschappij moet zich altijd houden aan de regels en wetten van het land. Daarom moet die het op de goede manier doen. Maar er zijn ook mensen die zelf naar goud gaan zoeken."

"Ja juf, dat zijn die illegalen", roept Winsten.

"En die doen het niet op de juiste manier. Daarover willen deze meneer en mevrouw jullie een film laten zien. Veel goudzoekers doen het op een manier die heel schadelijk is voor ons allemaal", zegt juf.

Marisa gaat recht zitten. Ze is één en al aandacht. Dit gaat over die lastige goudzoekers die ze ook bij haar dorp hebben. Het lichtje brandt. Op het scherm verschijnt: No Kwik. De film begint en een stem vertelt dat kwik een metaal is dat tussen stenen onder de grond voorkomt en daaruit wordt gehaald. Het wordt verhit en zo weer vloeibaar gemaakt. Het is eigenlijk vloeibaar zilver. Lang geleden dacht een Chinese keizer dat je onsterfelijk werd als je kwik gebruikte. Hij dronk het en ging prompt dood. De hele klas moet hierom lachen. Kwik is heel erg giftig. Kwik heeft de eigenschap dat het zich makkelijk mengt met andere metalen en daarom gebruiken de goudzoekers het. Als ze goud zoeken, graven ze grond uit de bodem van de rivier op. Ze doen die modder in een houten kist en laten er kwik doorheen gaan. Dan vermengt het

kwik zich met het goud. Ze spoelen de modder eruit en het goud met kwik blijft over. Maar ondertussen is er ook heel wat kwik weggespoeld. Dat wordt zo in de kreek opgenomen of in de rivier. Het zijn heel kleine deeltjes die op het plankton blijven zitten. De vissen eten dat. De mensen vangen de vissen en eten die op. Zo krijgen zij het kwik ook in hun lichaam. De giftige kwik zit ook in de lucht, want om de kwik weer uit het goud te halen, gaan de goudzoekers dat verhitten.

De kwik gaat er als damp uit. Het komt in de lucht. De mensen ademen het in en het komt in hun longen. Ook komt het in de lucht, in de wolken en dan met de regen terug naar de grond. Het gaat in de planten zitten. Allemaal gif dat mensen eten en inademen. Je proeft het niet, maar het is heel schadelijk. Vooral ook voor ongeboren kindjes. Het is dan helemaal in het lichaam van de moeder en de baby krijgt het al in aanleg mee. In het binnenland van Suriname zijn er duizenden goudzoekers die met kwik werken. Wat zal er op den duur gebeuren met de dieren en de mensen die in het bos wonen? Met de planten waarvan we eten en met de vissen?

Marisa kijkt eigenlijk niet meer naar de film. Ze hoort de stem ook niet. Ze is in gedachten. Ze denkt: op den duur? Niet op den duur! Nu! Want haar broertje ligt nu erg ziek in het ziekenhuis en ze begrijpt nu ook waarom dat zusje zo ziek geboren was. Nu begrijpt ze ook waarom mama zei dat ze een kind had verloren door de goudzoekers. Als ze weer naar het scherm kijkt, ziet ze daarop een protestactie van heel wat mensen in optocht met bordjes waarop staat: No Kwik in Ons Bos. De film is afgelopen. De kinderen beginnen te praten. Een jongen roept: "Yongu, straks zijn we allemaal dood, door kwikvergiftiging!"

Een ander zegt: "Dan heeft Suriname wel goud, maar geen mensen!"

Een meisje vraagt: "Maar waarom willen ze zoveel goud hebben dan?"

De juf zegt: "Dat verkopen ze natuurlijk, zo verdienen ze hun geld. Een mens heeft toch geld nodig om te kunnen leven?"

Danitsha steekt haar vinger op: "Juf, moet je goud met kwik vinden?"

Moet je kwik gebruiken? Het kan toch anders?"

Niet de juf, maar de mevrouw antwoordt: "Ja, je kan het ook op een andere manier doen, zonder kwik."

"Maar waarom doen ze het dan toch met kwik?", vraagt Winsten.

"Ik denk omdat het makkelijk is en vlug", antwoordt de meneer, "en misschien, misschien weten ze niet eens dat het zo giftig is."

"Dan moet er een wet komen, dat niemand kwik mag gebruiken," zegt Winsten beslist.

"Maar al is er een wet, ze gaan het toch doen!", roept een jongen door de klas. "Boete geven, grote boete!", zegt Winsten.

“Dit is een groot probleem voor Suriname”, zegt de meneer terwijl hij het scherm oprolt. “We moeten met z’n allen gaan werken aan een oplossing hiervoor, want het is inderdaad ernstig. Onze mensen, wij allemaal, kunnen ziek worden en ons bos gaat eraan. Wie wil dat? Niemand toch!”

Ashna steekt nu haar vinger op.

“Juf, ik denk zo. Voor alles wat je wilt worden, moet je toch leren?”

De juffrouw knikt en luistert.

Ashna vervolgt: “Kunnen ze niet zeggen dat iedereen die goudzoeker wil worden eerst les moet volgen. Dan gaan ze naar een soort school waar ze leren hoe ze goud moeten vinden zonder kwik?”

“O Ashna, dat zou een goede oplossing zijn”, zegt juf.

Ook de meneer en mevrouw knikken.

“Ja, je hebt gelijk. Dat zou moeten. Ik hoop dat het zo gebeurt in de toekomst”, zegt de meneer.

Juf lacht. “Ashna, als je groot bent, moet jij minister van Mijnbouw worden.”

Marisa loopt later naar huis. Ze ziet aldoor in gedachten het filmpje van No Kwik. Zij heeft niets gezegd. Ze heeft nooit haar vinger opgestoken, want ze durft niet zo veel als de andere kinderen, die hebben gepraat en geroepen. Geen van de kinderen weet, dat zij er veel meer mee te maken heeft. Zij weet hoe schadelijk kwik is. Zij woont in het bos, zij heeft elke dag het water van de rivier nodig, zij eet de vis uit de rivier en de planten en dieren van het bos. Zij heeft een zusje verloren en nu is haar broertje heel erg ziek. Is hij ziek geworden van kwikvergiftiging? Ze weet het niet. Ze zucht.

De vader van Janice is landschapsarchitect. Hij kan een overwoekerd perceel omtoveren in een prachtige tuin. Natuurlijk tovert hij niet echt. Hij heeft ervoor gestudeerd aan de universiteit en het duurt een paar maanden voordat zo'n perceel in een tuin is veranderd. Papa Nitin heeft al veel mooie opdrachten gehad. Wandelparken heeft hij gemaakt, sprookjesachtige hoteltuinen en ook een keer een prachtige voortuin voor een ambassade.

Maar van de uitdagende opdracht die hij nu heeft gehad, wordt hij wild enthousiast. Het is maandagmiddag en hij zit met Janice en mama Altagracia aan tafel als hij erover vertelt.

"Er moet een recreatieoord worden gemaakt in de jungle. Nee, het zal geen klein ding worden. Het heel terrein beslaat vijf hectaren."

"Wauw papa", zegt Janice, "dan ben je jaren bezig."

Papa schudt zijn hoofd. "Nee hoor, binnen een jaar is het wel gepiept. Je moet alleen goed gebruik maken van wat de jungle je al biedt."

"Dat kan jij goed", zegt mama.

Papa glundert bij dit compliment.

"Het is langs de Pararivier. Die rivier gaat een belangrijke rol spelen in het oord."

"Om te zwemmen", zegt mama.

"En te varen", roept Janice.

"En te vissen", vult papa aan.

"Toch niet om je vaat te wassen en te baden", zegt mama een beetje plagend.

"Jawel, de rivier zal het water leveren voor de waterreservoirs, die op hun beurt weer water leveren voor de logeergebouwen, de keukens, de badkamers en overal waar anders water nodig is. We zullen zelfs op een bepaalde plek van de rivier een zuiveringsinstallatie plaatsen om drinkwater af te tappen."

"Oei, dat klinkt behoorlijk technisch", zegt mama.

"Ik wil later ook landschapsarchitect worden" zegt Janice. "Dit soort dingen vind ik machtig."

Die nacht droomt Janice. Ze staat bij een bord waar 'JUNGLEPOORT' op staat geschreven. Daaronder is aan de paal een verkeersbord bevestigd met een auto waardoor een rood kruis staat. Om het nog eens te benadrukken, is daaronder nog een bord met een tekst in vier talen. Verboden voor auto's, No entry for cars, Prohibido para los coches, 禁止用于汽车. De Chinese tekens kan Janice niet lezen, maar ze vermoedt dat er hetzelfde staat als daarboven. Links van het bord is er een ruime parkeerplaats waarop een tiental auto's staat geparkeerd. Ze is te voet, dus ze kan gewoon door. Het is een zandweg.

Aan beide kanten groeien hoge bomen, waarvan de takken zich ineestremgelen boven de weg. Tussen de bomen groeien allerlei heliconia's, palulu's en canna's. Aan de lage takken van de bomen hangen bosmarkusa's. Janice ademt de koele boslucht in, terwijl ze verder loopt.

Het pad gaat langs een aantal houten huisjes op palen met ronde rieten daken. Bij één van ze staan twee toeristen bij de rand van het balkon het bos te bewonderen. Ze zwaaien naar Janice als ze langsgaat. Janice zwaait terug.

Het pad heeft verschillende kleinere zijpaden die het bos ingaan, maar Janice blijft op de hoofdweg, die eindigt bij een pier waar verschillende korjalen en overdekte bootjes gemeerd liggen. Het zonlicht glinstert op het bruine rivierwater. Een aardige jongeman komt naar haar toe en stelt zich voor.

"Ik ben Paulus. Heb je zin om een eindje te gaan varen?"

Hij helpt haar in een kleine korjaal te stappen die is beschilderd met felle kleuren; rood blauw, geel. Daartussen ook vlakken wit en zwart. Er is maar één zitbankje met een leuning. Dat zitbankje heeft ook een kussentje. Daar mag Janice gaan zitten. Ze voelt zich net een prinses. Als de boot in beweging komt, draait Janice zich om. Paulus gebruikt een pagaai om te varen. De pagaai is met dezelfde kleuren als de boot beschilderd.

"Heb je geen buitenboordmotor", vraagt Janice.

"Nee, die maken te veel lawaai", zegt Paulus. "De grotere boten hebben wel een elektrische fluistermotor, maar voor zo'n kleine boot is dat niet nodig."

Paulus wijst naar de apen, de luiaarden en de vogels in de bomen langs de rivier. Ze zien ook een kaaiman die ligt te slapen tussen het riet aan de kant.

"Wil je naar de sula, of wil je naar het strand?", vraagt Paulus.

"Kunnen we niet naar allebei?", vraagt Janice.

"Oké", zegt Paulus bereidwillig. "We gaan eerst naar de sula voor een watermassage en daarna gaan we een hapje eten op het strand."

De sula bestaat uit een aantal stroomversnellingen die met veel lawaai over en langs de rotsen bruisen.

Janice trekt haar jeansbroek en T-shirt uit. Het is alsof ze voorbereid was op de waterpartij. Onder haar kleren draagt ze een felgroene bikini. Paulus helpt haar over de gladde rotsen naar een plekje waar het water met veel kracht langs twee grote stenen stroomt.

“Daar kan je zitten”, roept Paulus boven het lawaai uit. “Maar zorg ervoor dat het water je niet meesleurt. Zet je voeten schrap tegen de rots.”

Het water beukt op Janices lichaam. Ze vindt de massage heerlijk. Ze kan er maar niet genoeg van krijgen, maar na een kwartiertje komt Paulus haar halen.

Terwijl zij in het water lag, heeft hij een vis gevangen. Er zijn verschillende waterkommen in de sula. Regelmatig kan je de vissen van de ene naar de andere kom zien springen. Aan het eind van de sula ziet Janice een paar jongens met een speer vissen.

“We gaan naar het strand.” Paulus geeft haar een baddoek en een pet. “Met deze zon ben je zo weer droog”, zegt hij, “maar je moet wel een beetje oppassen dat je huid niet verbrandt.”

Op het strand maakt Paulus een vuurtje. Daarop gaat hij de vis roosteren. In de boot heeft hij nog een mandje met broodjes en sinaasappelen. Dat eten ze alvast op om hun honger te stillen.

“De vis is klaar”, roept Paulus na een tijdje. Hij legt de vis op een groot blad dat hij van een boom heeft geplukt. Met zijn mes snijdt hij in de vis. Hij prikt een klein stukje aan de punt en houdt dat voor de mond van Janice.

Net als Janice met haar tanden een stukje vis van het mes wil nemen, schrikt ze wakker. Ze ligt in haar bed, in haar kamer, thuis in Paramaribo. Ze wrijft over haar ogen. Wat een mooie droom was dat, en zo helder. Ze kan niet wachten tot ze er aan het ontbijt over kan vertellen.

“Je hebt over mijn opdracht gedroomd, het recreatieoord”, zegt papa. “Precies zo zie ik het voor me. Alleen dat van die fluisterboten had ik nog niet bedacht. Dank je voor dat geweldig idee. We zullen al onze grote korjalen een stille, elektrische motor geven.”

Er is een land;
niemand weet waar het ligt.
Niemandland heet dat land.
Niemandland is een land,
waar alleen mooie mensen wonen.
Zwart, bruin of wit,
met spitse neuzen,
of volle lippen,
of glad haar,
of spleetogen.
Gezellig bij elkaar.
Gezellig met elkaar.

Niemandland is een land waar
niemand vals of vervelend is,
niemand plaagt of slaat,
niemand steelt of jukt,
niemand verdrietig of chagrijnig kijkt,
niemand egoïstisch of jaloers is.
In Niemandland is er geen keizer,
koning of president.
Niemand is de baas.
Eenieder is zijn eigen baas.
Volwassenen en kinderen
leven vrij en blij.
Grote mensen werken hard.
Kinderen gaan naar school.
Niemand hoeft te zeggen dat het moet,
dat weten Niemandslanners gewoon.
Het hoort zo.
Wonen in Niemandland
is elke dag een feest.

Wil je er ook wonen?
Daar in Niemandslan?
Dat kan.
Maar dan moet je eerst
een Niemandslan~~der~~ worden.

